

KÖÇÜRÜLMƏ SIYASƏTİ ÜZRƏ ÇƏRÇİVƏ SƏNƏDİ

Köçürülmə üzrə Siyasət Çərçivə (KSC) Sənədi
Sənədin mərhələsi: Layihə
Layihənin nömrəsi: P505208
Yanvar, 2025

**Azərbaycan: Bərpa Olunan Enerji Mənbələrindən İstifadənin
Genişləndirilməsi Layihəsi (AZURE Layihəsi)**

Dünya Bankı üçün "Azərenerji" Açıq Səhmdar Cəmiyyəti tərəfindən hazırlanmışdır

Mündəricat

1. GİRİŞ.....	5
2. LAYİHƏNİN MƏQSƏDLƏRİ VƏ TƏSVİRİ	5
3. KFP-nin TƏSDİQ PROSESİ	7
4. HÜQUQI VƏ SİYASİ ÇƏRÇİVƏ	8
5. LAYİHƏ ÇƏRÇİVƏSİNDƏ KOMPENSASIYA ÜÇÜN UYGUNLUQ VƏ HÜQUQLARIN VERİLMƏSİ	15
6. TORPAQ ƏVƏZİNƏ KOMPENSASIYA KİMİ DİGƏR TORPAQ VERİLMƏSİ.....	19
7. DOLANIŞIQ VASİTƏLƏRİNİN BƏRPA EDİLMƏSİ.....	19
8. GENDER TƏSİRLƏRİ VƏ ONLARIN AZALDILMASI TƏDBİRLƏRİ	21
9. İCTİMAİ İŞTİRAKÇILIQ VƏ SƏNƏDLƏRİN AÇIQLANMASI.....	21
10. İNSTİTUSİONAL TƏDBİRLƏR	22
11. KFP-nin HAZIRLANMASI	24
12. MÜRACİƏT VƏ ŞİKAYƏTLƏR	27
13. MONİTORİNG VƏ QİYMƏTLƏNDİRMƏ.....	28
14. KFP-nin İCRASI ÜZRƏTƏLİM	29
15. KÖÇÜRÜLMƏ BÜDCƏSİ VƏ MALİYYƏLƏŞMƏ	31
16. KFP-nin İCRASI PROSESİ.....	31
Əlavə 1: TORPAĞIN ALINAMSI VƏ KÖÇÜRÜLMƏSİ ÜZRƏ YOXLAMA FORMASI	33
Əlavə 2 TORPAĞIN ALINMASI VƏ KÖÇÜRÜLMƏ PLANININ STRUKTURU.....	35
Cədvəl 1: Layihə çərçivəsində həyata keçiriləcək altlayihələrin siyahısı	7
Cədvəl 2: 103 sayılı Qərarla müəyyən edilmiş mühafizə zonasının təfərrüatları və məhdudlaşdırılan fəaliyyətlər.....	10
Cədvəl 3: Azərbaycanın torpaqların alınması və məcburi köçürülməyə dair qanunvericiliyinin və DB-nin ƏMSS5* standartının müqayisəsi.....	14
Cədvəl 4: Hüquqlar matrisi.....	16
Cədvəl 5: KFP tapşırıqları qrafiki.....	32
Şəkil 1: Mərhələ 1: Bankə və Biləsuvar GES-lərin şəbəkəyə qoşulması.....	6
Şəkil 2: Mərhələ 2: 330 kV-luq şəbəkənin gücləndirilməsi və Qobustan külək enerjisi stansiyasının inteqrasiyası	
Şəkil 3: Şikayətlərin Baxılması Mexanizmi	27

QISALTMALAR

AERA	–	Enerji Məsələlərini Tənzimləmə Agentliyi
AREA	–	Azərbaycan Respublikasının Energetika Nazirliyi yanında Bərpa Olunan Enerji Mənbələri Dövlət Agentliyi
YHA	–	Yoxsulluq həddindən aşağı
TİM	–	Təmiz İnkişaf Mexanizmi
İMŞ	–	İdarəetmə Məsləhətçi Şirkəti
ƏÖT	–	Ətraflı Ölçmə Tədqiqatı
İHO	–	İcra hakimiyyəti orqanı
EŞ	–	Ekologiya şöbəsi
ƏMŞÇ	--	Ətraf Mühit və Sosial Çərçivə
ƏMSS	--	Ətraf Mühit və Sosial Standart
AZH	–	Azərbaycan Hökuməti
ŞBK	–	Şikayətlərin baxılması komissiyası
ŞBM	–	Şikayətlərin baxılması mexanizmi
İO	–	İcraçı Agentlik
MK	–	Məcburi Köçürülmə
TAQ	–	Torpağın Alınması Qrupu
TDEAQ	–	“Torpaqların dövlət ehtiyacları üçün alınması haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanunu
TAK	–	Torpaqların Alınması və Köçürülmə
ETSN	–	Ekologiya və Təbii Sərvətlər Nazirliyi
MN	–	Maliyyə Nazirliyi
MV _{tAC}	–	Meqavat dəyişən cərəyan
QHT	–	Qeyri-hökumət təşkilatı
LTMQŞ	–	Layihənin Təsirinə Məruz Qalan Şəxs
LİQ	–	Layihə İdarəetmə Qrupu
KFP	–	Köçürülmə üzrə Fəaliyyət Planı
KK	–	Köçürülmə Komissiyası
KH	–	Keçid hüququ
RTAKK	–	Rayon Torpaqların Alınması və Köçürülmə Komissiyası
KŞÇ	–	Köçürmə Siyasəti üzrə Çərçivə Sənədi
ƏMDK	–	Əmlak Məsələləri Dövlət Komitəsi
DB MSB	–	Dünya Bankının Müdafiə Siyasəti Bəyanatı
DBOE	–	Dəyişən bərpa olunan enerji
KES	–	Külək Elektrik Stansiyası

TƏRİFLƏRİN İZAHI

Bərpa: Torpağın Alınması və Köçürülmə Çərçivəsi sənədi çərçivəsində, alınan əmlakın bərpa qiyməti ilə ödənişindən başqa təmin edilən kompensasiya tədbirləri.

Bərpa qiyməti: Layihə tərəfindən alınmış və ya zərər dəymiş əmlakın dəyişdirilməsi/yenidən tikilməsi üçün LTMQŞ tərəfindən aşağıdakı elementlərə əsasən hesablanmaqla tələb edilən məbləğ: ədalətli bazar qiyməti, əməliyyat xərcləri, hesablanmış faizlər, keçid və bərpa xərcləri və digər müvafiq ödənişlər.

Əlaqəli obyektlər: Layihə çərçivəsində maliyyələşdirilməyən və Bankın mülahizəsinə görə, aşağıdakı xüsusiyyətlərə malik olan obyektlər və ya işlər: (a) layihə ilə birbaşa və əhəmiyyətli dərəcədə əlaqəli olan; və (b) layihə ilə eyni vaxtda həyata keçirilən və ya həyata keçirilməsi planlaşdırılan; və (c) layihənin dayanıqlığı üçün zəruri olan və layihə mövcud olmasaydı, tikilməsi, genişləndirilməsi və ya həyata keçirilməsi nəzərdə tutulmayan.

Həssas ev təsərrüfatları: Köçürülmə prosesi nəticəsində əlverişsiz vəziyyətə düşmək və ya yoxsullaşmaq ehtimalı daha yüksək olan ev təsərrüfatları.

Hüquqların verilməsi: LTMQŞ-lərin iqtisadi və sosial bazasını bərpa etmək üçün itkilərinin mahiyyətindən asılı olaraq onlara ödəniləcək kompensasiya, gəlirin bərpası, köçürülmə yardımı, gəlirin dəyişdirilməsi və köçürülmədən ibarət tədbirlər silsiləsi.

Kompensasiya: Alınmış aktivlərin bərpa qiymətinin nağd və ya natura şəklində ödənilməsi.

Köçürülmə: Layihənin LTMQŞ-nin əmlakına və/və ya yaşayış vasitələrinə hər hansı və bütün mənfi təsirlərini azaltmaq üçün görülən bütün tədbirlər, o cümlədən kompensasiya, yerdəyişmə (zərurət olduqda) və bərpa.

Keçid hüququ: Keçid hüququ servitutun bir növü olub, bu hüququn sahibinə özgənin torpağından keçmək hüququ verir. Məsələn, xüsusi mülkiyyətdən keçməklə, piyada keçmək, avtomobil sürmək və ya velosiped sürmək üçün yollar.

Layihənin təsirinə məruz qalan şəxs (LTMQŞ): Torpağın məcburi alınması və ya torpaqdan istifadənin məcburi məhdudlaşdırılması və ya qanunla müəyyən edilmiş parklara və mühafizə olunan ərazilərə girişin məhdudlaşdırılması nəticəsində tam və ya qismən, daimi və ya müvəqqəti fiziki yerdəyişmə (köçürülmə, yaşayış ərazisinin və ya yaşayış sahəsinin itirilməsi) və iqtisadi yerdəyişmə (torpaq, əmlak, əmlaka çıxış, gəlir mənbələri və ya dolanışıq vasitələrinin itirilməsi) ilə üzləşən istənilən şəxs.

Servitut: Servitut digər şəxsin torpağını konkret bir məhdud məqsəd üçün istifadə etmək hüququdur. Bu, torpaq üzərində mülkiyyət hüququ vermir.

Siyahıya alınma tarixi: Köçürülmə yardımı üçün uyğunluğun yarandığı son tarix. Bu Layihə üçün, layihə/altlayihə ərazisində LTMQŞ-lərin siyahıya alınmasının başlanması siyahıya alınma tarixi hesab olunacaq.

Torpağın alınması: Dövlət orqanı tərəfindən torpağın, yaxud digər əmlakın tam yaxud bir hissəsinin torpaq sahibindən, yaxud mülkiyyətçidən məcburi yolla alınması və sahiblik və mülkiyyət hüququnun bərpa qiyməti ilə kompensasiya edilməklə dövlət ehtiyacları üçün dövlət orqanına ötürülməsi prosesi.

Yoxsulluq həddindən aşağı (YHA) ev təsərrüfatları: Aylıq gəliri, siyahıyaalma zamanı Azərbaycan Hökuməti tərəfindən Dövlət Statistika Komitəsinin apardığı ev təsərrüfatı büdcələrinin tədqiqatları əsasında müəyyən edilmiş rəsmi yoxsulluq həddindən aşağı olan ev təsərrüfatlarıdır.¹

¹ 2023-cü ildə Azərbaycanda rəsmi yoxsulluq həddi 246 AZN müəyyən edilmişdir.

Təsirə məruz qalan ev təsərrüfatı: Layihənin yaxud onun hər hansı komponentinin mənfi təsirinə məruz qalan, bir dam altında yaşayan və vahid iqtisadi subyekt kimi fəaliyyət göstərən bütün şəxslər nəzərdə tutulur. O, nuklear ailədən (yalnız ata, ana və uşaqlardan ibarət ailə) və ya geniş ailə qrupundan (qohumlar daxil olmaqla) ibarət ola bilər.

Yerdəyişmə: LTMQŞ-nin Layihədən əvvəlki yaşayış yerindən başqa yerə yerini dəyişməsidir.

1. GİRİŞ

Bu sənəd Dünya Bankının Ətraf Mühit və Sosial Çərçivə (ƏMSC)² sənədinin tələblərinə uyğun olaraq AZURE Layihəsi üçün hazırlanmış Köçürülmə Siyasəti üzrə Çərçivə (KSÇ) sənəddir. Onun əsas məqsədi sonradan Köçürülmə üzrə Fəaliyyət Planının (KFP) və ya Köçürülmə üzrə Fəaliyyət Planlarının (KFP-lər) hazırlanmasında istifadə olunacaq prinsiplər və prosedurlara dair Azərbaycan Respublikasının müvafiq səlahiyyətli orqanları və Dünya Bankı arasında razılaşma şərtlərini müəyyən etməkdir³. Layihənin səlahiyyətli orqanları torpaqların alınması və ya təbii ehtiyatlara çıxışın və ya onlardan istifadənin məhdudlaşdırılması nəticəsində fiziki və ya iqtisadi yerdəyişmə ilə nəticələnen işlərin gözləniləndi hər hansı müqavilələr üçün tender təklifləri qəbul etməzdən əvvəl KFP-nin (və ya KFP-lərin) Dünya Bankı tərəfindən təsdiqi tələb olunur.

KSÇ fiziki və ya iqtisadi yerdəyişmə ilə bağlı hər hansı mənfi təsirlərin qarşısını almaq və ya minimuma endirmək və baş verə biləcək hər hansı mənfi təsirləri azaltmaq üçün tədbirləri təmin etmək məqsədi daşıyır. Layihənin istifadəsi üçün hər hansı torpaq sahəsinin alınması iqtisadi⁴ və ya fiziki yerdəyişmə⁵ ilə nəticələnersə, Azərbaycan Hökuməti Dünya Bankının Ətraf Mühit və Sosial Çərçivəsinin ƏMSS5 standartına daxil edilmiş prinsipləri, prosedurları və standartları tətbiq etməyə razılaşır.

Bu KSÇ sənədi ƏMSS5 prinsipləri və standartlarına uyğunluğa nail olmaq üçün zəruri olan hər hansı əlavə tədbirləri özündə birləşdirən Azərbaycan Respublikasının mövcud qanunvericilik və siyasət çərçivələrindən istifadə etmək məqsədi daşıyır⁶.

2. LAYİHƏNİN MƏQSƏDLƏRİ VƏ TƏSVİRİ

AZURE layihəsi bərpa olunan enerjinin inkişafına imkan yaratmaq və Azərbaycanda dəyişən bərpa olunan enerji mənbələrinin (BOEM) inteqrasiyası üçün şəbəkənin sabitliyini təmin etmək məqsədi daşıyır. Daha konkret desək, layihə Abşeron-Qaradağ Külək Elektrik Stansiyasını (KES) 330 kV-luq şəbəkəyə birləşdirəcək və aşağıdakılar üçün ötürücü şəbəkəni gücləndirəcəkdir: (i) Nəvahi yarımstansiyasına qoşulmuş 1 QVt dəyişkən BOEM-lərin etibarlı şəkildə təxliyəsi və (ii) şəbəkənin stabilliyini təmin etmək üçün sistemdə 1,8 QVt dəyişkən BOEM-lərin yaratdığı dalğalanmaların daha təkmil idarə edilməsi.

² Daha dəqiq desək, 5 nömrəli Ətraf mühit və sosial standart: Torpaqların alınması, torpaqdan istifadəyə dair məhdudlaşdırıcı və məcburi köçürülmə (ƏMSS5), Əlavə 1B. Bu nümunəvi formanın əsası ilkin olaraq aşağı və ya orta riskli layihə kimi təsnifləşdirilmiş layihələrdə istifadə üçün nəzərdə tutulur. Bu, həmçinin, "Əsaslı risk" kimi təsnifləşdirilmiş layihələrdə istifadə üçün məqsədəuyğun ola bilər, bir şərtlə ki, müəyyən edilmiş risklər ƏMSS5 standartı ilə birbaşa əlaqəli olmasın. Nümunəvi formadan istifadəyə əsaslanan sənədə, xüsusi layihə aspektlərini əks etdirmək üçün dəyişikliklər edilmişdir.

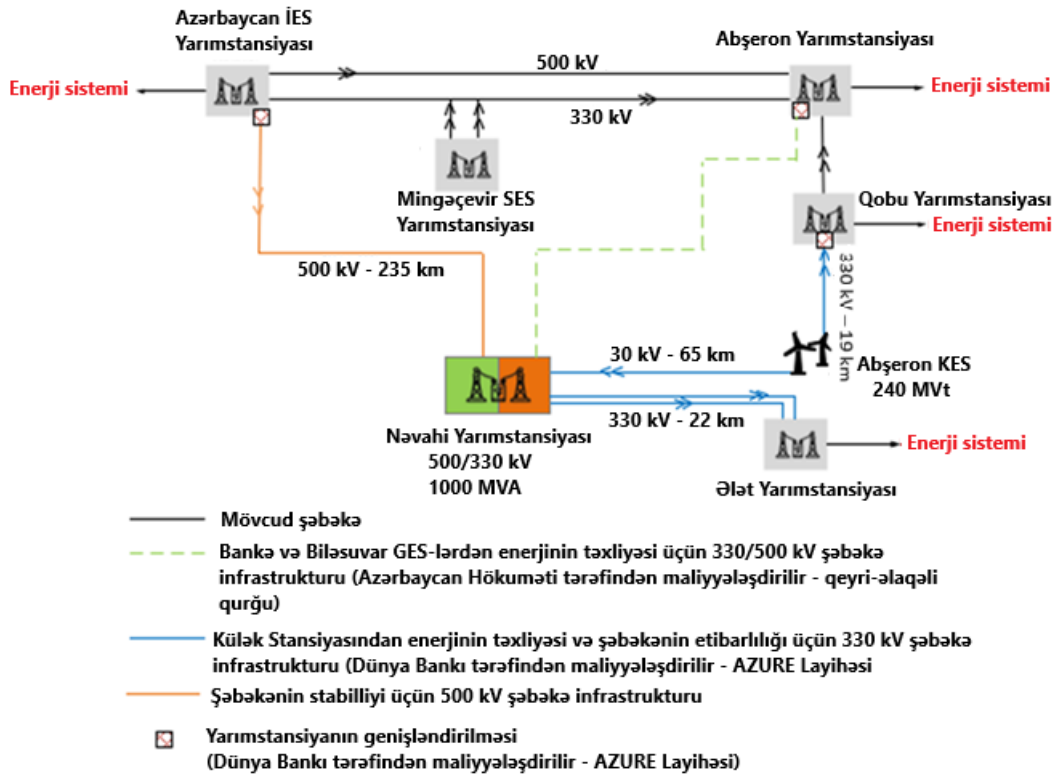
³ Müvafiq səlahiyyətli orqanın öz öhdəliklərindən xəbərdar olmasını təmin etmək üçün, KSÇ-nin icraçı orqanın rəhbəri (və ya bənzər səlahiyyətə malik nümayəndəsi) tərəfindən imzalanmış göndəriş məktubu ilə müşayiət olunması tövsiyə edilir.

⁴ ƏMSS5 standartının 33-36-cı bəndlərində təsvir edildiyi kimi.

⁵ ƏMSS5 standartının 26-32-cı bəndlərində təsvir edildiyi kimi.

⁶ Köçürülmə Siyasəti üzrə Çərçivə sənədi ƏMSS5 və ya ƏMSC-nin müddəalarını ləğv etmir və layihənin icrası müddətində bu tələblərə uyğunluğa təmin etmək üçün nə tələb olunduğunu müəyyən etmək üçün cavabdehliyi yalnız Dünya Bankı daşıyır.

Şəkil 1: AZURE layihəsinin iş həcmi və əlaqədar obyektlərin icmalı

Dünya Bankı tərəfindən maliyyələşdirilən AZURE layihəsi

Komponent 1. Abşeron Külək Elektrik Stansiyasının Birləşdirilməsi və Ötürücü Şəbəkəsinin Gücləndirilməsi. Bu komponent (i) 240 MVt gücündə Abşeron Külək Elektrik Stansiyasından (KES) enerjinin təxliyəsi üçün 330 kV-luq ötürücü şəbəkənin tikintisini və (ii) (i) Navahi yarımstansiyasına birləşən 1 Gvt dəyişən bərpa olunan enerjinin etibarlı şəkildə N-1 ötürülməsi və (ii) 1,8 Gvt dəyişən BOEM-lərin yaradığı dalğalanmaların idarə edilməsi vasitəsilə 500 kV-luq Navahi yarımstansiyasının və onun əlaqəli infrastrukturunun tikilməsi.

Bu komponent aşağıdakılardan ibarətdir:

- Subkomponent 1.1: Abşeron Külək Elektrik Stansiyasının 330 kv-luq şəbəkəyə birləşdirilməsi, o cümlədən: (i) Abşeron Külək Elektrik Stansiyasından Navahi yarımstansiyasına 65 km uzunluğunda bir-dövrəli 330 kV EVXi, (ii) Abşeron Külək Elektrik Stansiyasından Qobu Elektrik Yarımstansiyasına qədər 19 km uzunluğunda tək-dövrəli 330 kV EVX, (iii) Navahi yarımstansiyasından Ələt yarımstansiyasına qədər 22 km uzunluğunda iki-dövrəli 330 kV EVX, və (iv) Qobu Elektrik Yarımstansiyasında 330 kv-luq yuvaların genişləndirilməsi.
- Subkomponent 1.2: 500 kV-luq ötürücü şəbəkənin gücləndirilməsi, o cümlədən: (i) Azərbaycan İES yarımstansiyasından Navahi yarımstansiyasına qədər 235 km birdövrəli 500 kV-luq EVX; (ii) Navahi yarımstansiyasının (2xMVA) 500 kV-luq hissəsi üçün avadanlığın təchizatı və quraşdırılması (2x500 MVA) (iii) Abşeron və Azərbaycan İES yarımstansiyalarında 500 kV yuvaların genişləndirilməsi.

Komponent 2: Layihənin icrasına dəstək. Bu komponent layihənin icrasında LİQ-ə dəstək olmaq üçün konsaltinq, bacarıqların artırılması və audit xidmətlərini maliyyələşdirəcək. Məsləhət xidmətləri 1-ci komponentin icrasında LİQ-ə dəstək vermək üçün Texniki Nəzarət Mühəndisindən və layihə

məqsədlərinə nail olmaq üçün müvafiq texniki məsləhətçilərdən ibarət olacaq. Bundan əlavə, komponent layihə hesabları üçün kənar audit xidməti xərclərini və enerji sektorunda qadınların bacarıqlarını və karyera perspektivlərini artırmaq məqsədilə əlverişli mühit yaratmaq üçün bacarıqların gücləndirilməsini əhatə edəcək.

Əlaqəli obyektlər. Azərbaycan Hökuməti tərəfindən maliyyələşdirilən "Nəvahi" yarımstansiyasının 330 kV-luq hissəsi və Masdar tərəfindən maliyyələşdirilən Abşeron-Qaradağ Külək Elektrik Stansiyası AZURE layihəsi üçün əlaqəli obyektlərdir; müvafiq olaraq, həmin obyektlər Dünya Bankının Ətraf Mühit və Sosial Çərçivəsinə (ESF) uyğun olmalıdır.

Cədvəl 1-də genişləndiriləcək yarımstansiyalar daxil olmaqla, AZURE layihəsinin iş həcmi haqqında ətraflı məlumatlar təqdim olunur:

Cədvəl 1: Layihə çərçivəsində həyata keçiriləcək alt-layihələrin siyahısı

AZURE Layihəsi (Dünya Bankı tərəfindən maliyyələşdirilməsi təklif olunur)	
Külək elektrik stansiyalarının şəbəkəyə qoşulması və şəbəkənin gücləndirilməsi üçün tədbirlər	
1.1	Nəvahi YS-in 500 kV-luq üçün avadanlığın təchizatı və quraşdırılması
1.2	500 kV-luq təkdövrəli Azərbaycan İES - Nəvahi YS HX-nin tikintisi - 235 km
1.3	330 kV-luq təkdövrəli Abşeron-Qaradağ KES - Nəvahi YS HX-nin tikintisi - 65 km
1.4	330 kV-luq təkdövrəli Abşeron-Qaradağ KES - Qobu ES HX-nin tikintisi - 19 km
1.5	330 kV-luq ikidövrəli Ələt AİZ YS - Nəvahi YS HX-nin tikintisi - 22 km
1.6	"Azərbaycan" İES-də 500 kV-luq yuvanın genişləndirilməsi
1.7	Abşeron YS-də 500 kV-luq genişləndirilməsi
1.8	Qobu ES YS-də 330 kV-luq yuvanın genişləndirilməsi

Hazırkı Köçürülmə Siyasəti Çərçivəsi (KSC) sənədi Layihə çərçivəsində maliyyələşdirilən layihələrin/altlayihələrin və zərurət yarandıqda əlaqəli obyektlərin planlaşdırılması və icrası zamanı meydana çıxan Torpaqların Alınması və Köçürülmə (TAK) məsələlərinin vaxtında həlli üçün hazırlanmışdır. Sənəd *Dünya Bankının ƏMSS5 standartı* və Azərbaycan Hökumətinin torpaqların alınması ilə bağlı müvafiq siyasət və təlimatlarına (ziddiyyət yarandığı təqdirdə ƏMSS5-in müddəaları üstünlük təşkil edəcək) uyğun olaraq Layihənin icrası zamanı torpaq, ev, bina, məhsul və dolanışiq vasitələrinin mümkün itkisinin kompensasiyasının prinsip və prosedurlarını müəyyən edir. Altlayihəyə uyğun Köçürülmə üzrə Fəaliyyət Planları (KFP) bu KSC-yə müvafiq olaraq hazırlanacaqdır. Bu sənəd Layihənin İcraçı Agentliyi (İA) olan "Azərenerji" ASC tərəfindən təsdiq edilmişdir.

3. KFP-nin TƏSDİQ PROSESİ

Köçürülmə üzrə Fəaliyyət Planları (KFP) "Azərenerji"nin təmin etdiyi resurslar vasitəsilə, daxili səviyyədə cəlb olunan LİQ-in Sosial Təminat və Köçürülmə Mütəxəssisi tərəfindən hazırlanacaq. Kadastr məlumatları kimi bəzi sahə əsaslı məlumatlar və təsirin miqyası, o cümlədən təsirə məruz qalan ev təsərrüfatlarının sayı Əmlak Məsələləri Dövlət Komitəsi tərəfindən təmin ediləcək KFP-nin hazırlanmasının növbəti mərhələsində LTMQŞ-lərin, təsirin miqyasının və kompensasiya büdcəsinin müəyyənləşdirilməsi üçün siyahıyaalma və ev təsərrüfatları tədqiqatlarının vaxtında və dəqiq aparılmasına kömək etmək məqsədilə Dünya Bankı tərəfindən çoxsaylı təlimlər keçiriləcək. KFP əvvəlcə nəzarət orqanı olaraq "Azərenerji" tərəfindən nəzərdən keçiriləcək, sonra LİQ tərəfindən təsdiqlənərək Dünya Bankına təqdim ediləcək. Layihənin hazırlanması və icrası, həmçinin torpağın alınması və köçürülmə fəaliyyətlərinin davam etdiyi müddət üçün "Azərenerji" tərəfindən işə götürülmüş Sifarişçinin Nümayəndəsi KFP-nin icrasını monitorinq etməyə kömək edəcək və onun

tamamlanması və KSÇ-yə uyğunluğunun təmin edilməsi barədə hesabat verməyə kömək edəcəkdir. Sifarişçinin Nümayəndəsi, layihənin icrası müddətində torpağın alınması və köçürülmə üzrə tələb olunan bütün planlaşdırma və icra ehtiyaclarını əhatə etmək üçün öz mandatına uyğun olaraq torpağın alınması və köçürülmə üzrə yetərli potensiala malik olacaqdır. "Azərenerji" KFP-ni Əmlak Məsələləri Dövlət Komitəsi (ƏMDK) ilə birgə həyata keçirəcək.

4. HÜQUQİ VƏ SİYASİ ÇƏRÇİVƏ

A. Azərbaycan Respublikasının torpağın alınması və əhalinin köçürülməsinə dair qanun və qaydaları

Azərbaycanda torpaqların alınması və əhalinin köçürülməsinə dair qanunvericilik Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyasından, Torpaq Məcəlləsindən, Mülki Məcəllədən, Torpaqların dövlət ehtiyacları üçün alınması haqqında qanundan və digər normativ-hüquqi aktlardan və Azərbaycan Respublikasının tərəfdar çıxdığı beynəlxalq müqavilələrdən ibarətdir.

Konstitusiya Vətəndaşların mülkiyyətə sahib olmaq, ondan istifadə etmək və ona dair sərəncam vermək hüququnu tanıyır Konstitusiya, həmçinin, Azərbaycanda mülkiyyətin 3 növünü tanıyır: dövlət mülkiyyəti, xüsusi mülkiyyət və bələdiyyə mülkiyyəti (Maddə 13). Konstitusiya zəmanət verir ki, heç kəs öz razılığı və məhkəmənin qərarı olmadan mülkiyyətindən məhrum edilə bilməz və dövlət ehtiyacları üçün mülkiyyətin özgeninkiləşdirilməsinə yalnız qabaqcadan onun dəyərini ədalətli ödəmək şərti ilə yol verilə bilər (Maddə 29).

Torpaq Məcəlləsi. 101-ci maddədə göstərilir ki, torpağın alınması (məcburi satın alınması) və ya müvəqqəti tutulması, habelə torpaq mülkiyyətçilərinin, istifadəçilərinin və icarəçilərin hüquqlarının məhdudlaşdırılması və ya torpağın keyfiyyətinin pisləşməsi nəticəsində dəymiş bütün zərər torpaq mülkiyyətçilərinə və ya istifadəçilərinə tam həcmdə ödənilməlidir. Bundan əlavə, onun üçüncü şəxslərə qarşı öhdəliklərinə vaxtından əvvəl xitam verilməsi nəticəsində yaranan xərclər də təsirə məruz qalan şəxsə ödənilməlidir. Kompensasiya ilə bağlı mübahisələrə qanunvericiliklə müəyyən edilmiş qaydada məhkəmədə baxılır. 110 və 111-ci maddələrdə torpaq sahələrinin qəsdən zəbt edilməsi, torpaq sahələrində qanunsuz tikinti aparılması torpaq qanunvericiliyinin pozulması kimi səciyyələndirilir və qadağan olunmuş hərəkət hesab edilir. Belə torpaq sahələri qanunsuz istifadə zamanı çəkilmiş xərclərin əvəzi ödənilmədən aidiyyəti orqanlara qaytarılacaq. Torpaqların əvvəlki vəziyyətinə gətirilməsi torpaqları qanunsuz şəxslər tərəfindən, onların hesabına həyata keçirilir.

Mülki Məcəllə. Məcəllənin 246, 247, 248 və 249-cu maddələri torpaqların dövlət ehtiyacları üçün alınmasını tənzimləyir. Məcəllədə tələb olunur ki torpaq sahəsinin dövlət ehtiyacları üçün alınması haqqında qərar daşınmaz əmlakın dövlət reyestrində qeydə alınmalıdır. O, həmçinin qeyd edir ki, icra hakimiyyəti orqanı: a) bütün təsirə məruz qalan şəxslərə torpağın alınması barədə rəsmi bildirişlər göndərməlidir; b) torpağın alışı-satışı müqaviləsi bağlandıqdan sonra 90 gün ərzində təsirə məruz qalan şəxslərə tam kompensasiya ödəməlidir; c) köçürülmüş şəxslərə kömək etməlidir; d) təsirə məruz qalan əmlak üçün bazar qiyməti ilə kompensasiya ödəməlidir (bazar qiymətlərini müəyyən etmək mümkün olmadıqda, bərpə qiymətlərindən istifadə olunur).

Mülki Məcəllədə qeyd olunur ki, təsirə məruz qalmış şəxs bir və ya bir neçə kompensasiya növü seçə bilər. Məcəllə həmçinin qeyd edir ki, daşınmaz əmlak üzərində hər hansı hüquqlar dövlət qeydiyyatına alınmalıdır və torpaq dövlət ehtiyacları üçün mülkiyyətçilərdən müvafiq məhkəmə qərarı ilə alınmalıdır.

Mənzil Məcəlləsi. Məcəllədə qeyd olunur ki, yaşayış sahəsinin və onun altındakı torpaq sahəsinin dövlət ehtiyacları üçün alınması "Torpaqların dövlət ehtiyacları üçün alınması haqqında" Azərbaycan Respublikasının Qanunu ilə tənzimlənir.

"Torpaqların dövlət ehtiyacları üçün alınması haqqında" Azərbaycan Respublikasının Qanunu (20 aprel 2010-cu il tarixli, 987 nömrəli) məcburi qaydada köçürülmə ilə bağlı məsələləri, o cümlədən torpağın alınması qaydası və institusional mexanizmlər, kompensasiya və qiymətləndirmə, məsləhətləşmə tələbləri, müxtəlif kateqoriyalı köçürülən şəxslərə verilən hüquqlar

və şikayət mexanizmini tənzimləyir. Qanunun 6.1-ci maddəsinə görə, torpaqları dövlət ehtiyacları üçün alan orqan bu Qanunun 9.1-ci maddəsində nəzərdə tutulmuş qaydada qəbul edilən, torpağın alınmasını zəruri edən dövlət ehtiyacının mövcudluğu barədə qərarla müəyyən olunur və torpaqların dövlət ehtiyacları üçün alınmasını konkret halda dövlətin adından icra edir. Qanun müxtəlif kateqoriyalardan olan köçürülən şəxsləri, o cümlədən dövlət qeydiyyatı olmayanları, icarəçiləri, torpağın qeyri-rəsmi uzunmüddətli istifadəçilərini və yaşadıkları torpaqla bağlı qanuni hüquqları olmayan şəxsləri əhatə edir. Qanun, torpaq üzərində qanuni hüquqları olmayan şəxslərə köçürülmə ilə bağlı yardım almaq və qeyri-torpaq aktivlərə görə kompensasiya almaq hüququ verir. Buraya biznes/gəlir itkisi üçün kompensasiya, habelə keçid müavinəti və nəqliyyat dəstəyi, əmlak itkisinə görə bərpa qiyməti əsasında kompensasiya daxildir. TDEAQ-a əsasən, fiziki yerdəyişmə halında, alan orqan köçürülmədən ən azı 60 gün əvvəl LTMQŞ-lərə bildiriş göndərməlidir.

“Torpaqların dövlət ehtiyacları üçün alınması haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun tətbiqi ilə əlaqədar əlavə tədbirlər barədə **Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 15 fevral 2011-ci il tarixli Fərmanı**: Fərmanda “Torpaqların alınması haqqında” qanunun tətbiqi ilə bağlı əlavə müddəalar nəzərdə tutulub. O, həmçinin, adı çəkilən müvafiq icra hakimiyyəti orqanları olaraq konkret dövlət qurumlarını təyin edir.

“**Torpaq icarəsi haqqında**” Azərbaycan Respublikasının Qanunu: Qanunda (Maddə 16) göstərilir ki, icarəyə götürülmüş torpaq dövlət ehtiyacları üçün alındıqda, icarəçiyə eyni ölçüdə və eyni keyfiyyətdə başqa torpaq verilə bilər. İcarəçilər tərəfindən bu torpağa çəkilmiş xərclər qanunvericiliklə müəyyən olunmuş qaydada ödənilir.

“**Qiymətləndirmə fəaliyyəti haqqında**” Azərbaycan Respublikasının Qanunu: Qanunda qeyd olunur ki, torpaq dövlət ehtiyacları üçün alındıqda daşınmaz əmlakın qiymətləndirilməsi məcburidir və qiymətləndirmənin nəticələri qiymətləndirmə hesabatında öz əksini tapmalıdır.

“**Elektroenergetika haqqında**” Azərbaycan Respublikasının Qanunu (№ 858-VIQ, 3 aprel 1998-ci il) . Bu Qanun Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 94-cü maddəsinin I hissəsinin 11-ci bəndinə uyğun olaraq, elektrik enerjisinin istehsalı, saxlanması, ötürülməsi, paylanması, təchizatı, idxalı, ixracı və istehlakı ilə bağlı elektroenergetika subyektləri, istehlakçılar və elektroenergetika sektorunda fəaliyyət göstərən dövlət orqanları (qurumları) arasında yaranan münasibətləri tənzimləyir, elektroenergetikanın hüquqi, iqtisadi və təşkilati əsaslarını müəyyən edir.

Prezidentin 506-3 QD nömrəli 07 dekabr 2007-ci il tarixli Fərmanı: Alınan mülkiyyətin hesablanmış bazar qiymətindən 20% əlavə kompensasiyanın təmin edilməsini tələb edir.

Nazirlər Kabinetinin 24 fevral 2012-ci il tarixli, 45 nömrəli Qərarı: Köçürülmə planının hazırlanması üzrə təlimatları, eləcə də köçürülmə planı və köçürülmə təlimatlarının nümunəvi məzmununu əks etdirir.

Nazirlər Kabinetinin 21 aprel 2011-ci il tarixli, 55 nömrəli Qərarı: Qərar planlaşdırıcının (köçürülmə planını və ya təlimatını hazırlayan şəxs və ya qurum) seçilməsi üçün təlimatları və meyarları əks etdirir.

Nazirlər Kabinetinin 16 may 2024-cü il tarixli, 261 nömrəli Qərarı. Qərar elektrik verilişi xətləri boyu mühafizə zonasının enini, habelə mühafizə zonası daxilində fəaliyyətin məhdudlaşdırılmasına dair tələbləri əks etdirir. Ərazi daxilində mühafizə zonası və məhdudlaşdırılmış fəaliyyətlər Cədvəl 2-də ümumiləşdirilmişdir.

Cədvəl 2: 103 sayılı Qərarla müəyyən edilmiş mühafizə zonasının tərffəratları və məhdudlaşdırılan fəaliyyətlər

Mühafizə zonası	1000 voltadək gərginlik	1000 volt dan yuxarı gərginlik
Hava elektrik verilişi xətləri	Kənar naqillərdən hər tərəfə 2 metr	<20 kV : hər tərəfdən 10 m 35 kV: hər tərəfdən 15 m 110 kV: hər tərəfdən 20 m 150 kV: hər tərəfdən 25 m 220 kV: hər tərəfdən 25 m 330-500 kV: hər tərəfdən 30 m
Yeraltı xətlər	Kənar naqillərdən hər tərəfə 1 metr	Kənar naqillərdən hər tərəfə 1 metr
Məhdudlaşdırılan fəaliyyət	1000 voltadək gərginlik	1000 volt dan yuxarı gərginlik
Yeraltı xətlər	Tikinti, quraşdırma, partladılma, suvarma işləri, ağacların əkilməsi və ya kəsilməsi, idman meydançalarının tikintisi, yanacaq, gübrə və digər materialların toplanması. Yeraltı kabel elektrik verilişi xətlərinin mühafizə zonalarında 0,3 metrədən artıq dərinlikdə texnika ilə torpaq işlərinin aparılması qadağandır.	Binaların tikintisi, quraşdırılması, təmiri və sökülməsi; dağ-mədən işləri; yerqazma; partladılma; meliorasiya işləri; ağac və kolların əkilməsi və kəsilməsi; çəpər çəkilməsi; bağlar üçün dayaqların quraşdırılması. Yeraltı kabel elektrik verilişi xətlərinin mühafizə zonalarında 0,3 metrədən artıq dərinlikdə texnika ilə torpaq işlərinin aparılması qadağandır. Torpaq kənd təsərrüfatı təyinatlı olduğu təqdirdə, 0,45 m-ə qədər icazə verilir.

B. Layihənin təsirinə məruz qalan torpaqlarda servitutun tətbiqi üçün əsaslandırma

“Elektroenergetika haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununa⁷ əsasən, elektroenergetika obyektlərinin tikintisi, genişləndirilməsi, yenidən qurulması, təmiri və istismarı məqsədilə torpaq sahələri üzərində hüquqlar torpaq qanunvericiliyinin tələblərinə uyğun olaraq əldə edilir. Azərbaycanda torpaq məsələlərini tənzimləyən əsas qanunvericilik aləti olan Torpaq Məcəlləsi torpaq sahəsi üzərində servitutların tətbiqini əks etdirir və onun tətbiqinin əsas qaydalarını və təminatlarını təqdim edir⁸. Torpaq Məcəlləsində təmin edilən tərifə əsasən, servitut — bir və ya bir neçə qonşu (özgə) torpaq sahələrindən məhdud istifadə hüququdur. O, torpaq mülkiyyətçiləri, istifadəçiləri və icarəçiləri arasında razılaşma ilə, yaxud məhkəmənin qərarı ilə müəyyən edilə bilər. Qanunun tələbinə görə, servitutlar, onların müəyyən edildiyi torpaq sahəsinə mümkün qədər az məhdudiyətlər yaradan üsullarla həyata keçirilməlidir. Servitutlar müvəqqəti və daimi ola bilər və ona görə ödəniş edilə bilər. Torpaq sahəsi başqa şəxslərə keçdikdə, qanunvericiliklə müəyyən edilmiş servitutlar saxlanılır. Müəyyən edilmiş servitutun əsasları sonradan aradan götürülsə, torpaq mülkiyyətçisinin tələbinə görə həmin servitut dayandırıla bilər.

Qanuna əsasən, torpaq sahəsinə aşağıdakı servitutlar müəyyən edilə bilər:

- torpaq sahəsindən fərdi, kommunal, mühəndis, elektrik və digər xətt və şəbəkələrin çəkilməsi və təmiri üçün istifadə etmək;
- torpaq sahəsində drenaj işləri aparmaq;
- torpaq sahəsində su toplamaq və içməli su götürmək (mal-qaranı suvarmaq);
- torpaq sahəsindən mal-qaranı keçirmək;
- yerli şəraitə və adətlərə uyğun olaraq, özgənin torpaq sahəsində ot biçmək və mal-qara otarmaq;
- torpaq sahəsindən axtarış, tədqiqat və digər işlərin aparılması üçün müvəqqəti istifadə etmək;
- qonşu sahədə dayağı olan və ya müəyyən hündürlükdə qonşu sahəsinə keçən tikililər və qurğular ucaltmaq;
- qonşu sahədə müəyyən hündürlükdən artıq olan tikililərin və qurğuların ucaldılmasını qadağan etmək;

⁷ “Elektroenergetika haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanunu, 5-ci fəsil (Elektroenergetika sektorunda təbii ehtiyatlardan istifadə); Maddə 30. Torpaq sahələrindən istifadə

⁸ Torpaq Məcəlləsi, Maddə 54. Torpaq sahəsi üzərində servitutlar

- torpaq sahəsində qoruyucu meşə əkinləri və zolaqları salmaq və digər təbiətqoruyucu obyektlər yaratmaq;

C. Azərbaycanca kompensasiyanın qiymətləndirilməsi metodları

Torpaq. Torpaq üçün kompensasiya qiymətləri bazar qiymətinə əsaslanmalıdır⁹. Bazar qiymətini müəyyən etmək mümkün olmadığı hallarda bərpa qiymətindən¹⁰ istifadə edilir. Bu qiymətlər Nazirlər Kabinetinin qərarı ilə yaradılmış Qiymətləndirmə Komissiyası tərəfindən müəyyən edilir. Qiymətləndirmə Komissiyası tərəfindən qiymətləndirmə prosesinə müstəqil qiymətləndirici cəlb edilməlidir. Əgər həm bazar, həm də bərpa qiyməti mövcuddursa, daha yüksək qiymətdən istifadə edilir. Torpağın bazar qiyməti eyni ərazidə son üç ay ərzində alqı-satqı müqavilələrində göstərilmiş 3 ən yüksək qiymətin orta göstəricisi əsasında müəyyən edilir. Torpağın bərpa qiyməti məhsuldarlığın zənginləşdirilməsi, əsas obyektlərin təminatı, habelə qeydiyyat xərcləri daxil olmaqla hesablanmış qiymətdir.

Təsirə məruz qalan torpaqların böyük hissəsindən hava elektrik verilişi xətti keçəcək və Torpaq Məcəlləsinin¹¹ müddəalarına uyğun olaraq, torpaq üzərində "Azərenerji"yə servitut qeydiyyatına alınacaq, lakin torpaq üzərində mülkiyyət cari torpaq sahiblərindən "Azərenerji"yə keçməyəcək. Hazırda servitutun qeydiyyatı üçün heç bir kompensasiya ödənilmir. Servitut, müəyyən hündürlükdən artıq olan tikililərin və qurğuların ucaldılmasını və ya ağacları qadağan edən torpaqdan istifadə məhdudiyyəti ilə müşayiət olunur¹². Prinsip etibarilə, hüquqlar zəifləmədikdə və ya təsirə məruz qalmadıqda, kompensasiya ödənilmir. Bu, kənd təsərrüfatı təyinatlı torpaq kimi qeydiyyata alınan və istifadəyə dair cari və ya gələcək inkişaf etdirmə hüquqlarının təsirlənmədiyi torpaqlara şamil edilir. Lakin servitut qeydiyyata alındıqda və bu, torpaq hüquqlarında məhdudiyyətlərə səbəb olduqda və dəyərin azalmasına gətirib çıxarırsa, kompensasiya ödənilməlidir.

Torpaq sahələri "Azərenerji" ASC-nin mülkiyyətinə keçmədiyi üçün (onlar daimi istifadəyə verilir), hava xətlərinin tikintisi ilə bağlı layihələrin həyata keçirilməsi üçün yeni torpaq sahələrinin istifadəsi Azərbaycan Respublikasının Mülki Məcəlləsinin və Torpaq Məcəlləsinin müvafiq maddələri ilə mülkiyyətçilərlə qarşılıqlı razılıq əsasında tənzimlənir. Beləliklə, "Azərenerji" ASC tərəfindən həyata keçirilən layihələrdə, "Azərenerji" ASC "Elektrik şəbəkələrinin mühafizə zonalarının ölçüləri və həmin ərazilərdə təsərrüfat işlərinin aparılmasına dair tələblər" in təsdiqi haqqında Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin 2024-cü il 16 may tarixli 261 nömrəli Qərarı və Torpaq Məcəlləsinin müvafiq müddəalarına uyğun olaraq mülkiyyətçilərlə əməkdaşlıq edir. Sözügedən müvafiq müddəalar torpaq sahəsindən fərdi, kommunal, mühəndis, elektrik və digər xətt və şəbəkələrin çəkilməsi və təmiri üçün istifadə şərtlərini müəyyən edir. "Azərenerji" ASC razılıq (kompensasiya ödənişi, etirazın olmamasına dair notarial qaydada təsdiq edilmiş ərizə, icazənin alınması, müqavilənin bağlanması) əsasında, dayaqların quraşdırılması və xəttin çəkilməsi üçün icazə alır.

Hazırda HX-lərin çəkilişi üzrə layihələrə gəldikdə isə, trassalar müvafiq yerli İcra Hakimiyyətləri ilə razılaşdırılacaq. Daha sonra, ərazidə dayaqların quraşdırılması ilə bağlı müvafiq torpaq sahibləri ilə razılıq əldə ediləcək (kompensasiya və s. üçün). Daha sonra, torpaqdan uzunmüddətli istifadə üçün icazə notarial qaydada (müqaviləyə uyğun olaraq illik ödəniş və ya birdəfəlik ödəniş) əldə ediləcək.

Kompensasiya məbləği torpağın məhsuldarlığı və kateqoriyasına, həmçinin hər bir bölgədə yetişdirilə bilən məhsulların gəlirlilik göstəricilərinə əsasən bazar qiymətləri üzrə hesablanır.

Hazırda layihə çərçivəsində HX-lərin yaşayış zonalarına aid torpaqlardan keçməsi planlaşdırılmır. Belə bir vəziyyət qaçılmaz olduqda, dayaqların quraşdırılması üçün zəruri torpaq sahələrinin

⁹ **Torpağın bazar qiyməti** torpağın siyahıya alınma tarixindən əvvəlki üç ay ərzində alqı-satqı müqavilələrində göstərilmiş 3 ən yüksək qiymətin orta göstəricisi əsasında müəyyən edilir. "Torpaqların dövlət ehtiyacları üçün alınması haqqında" qanunun (Aprel 2010-cu il) 58-ci maddəsi ("Bazar qiyməti").

¹⁰ **Bərpa qiyməti** "Torpaqların dövlət ehtiyacları üçün alınması haqqında" qanunun (Aprel 2010-cu il) 59-cu maddəsi ("Bərpa qiyməti") əsasında müəyyənləşdirilir. Bu bərpa qiyməti eyni ərazidə yerləşən və eyni ölçüyə və məhsuldarlığa malik torpağın/tikilinin alınan torpağın/tikilinin keyfiyyəti ilə eyni səviyyəyə çatdırılması ilə bağlı xərcləri, habelə üzərində hüquqların dövlət qeydiyyatı ilə bağlı xərcləri ehtiva edir.

¹¹ Torpaq Məcəlləsi, Maddə 54. Torpaq sahəsi üzərində servitutlar

¹² İstisna hal - qonşu sahədə dayağı olan və ya müəyyən hündürlükdə qonşu sahəsinə keçən tikililər və qurğular ucaltmaqla bağlıdır (Torpaq Məcəlləsi, Maddə 54).

istifadəsinə icazə müqabilində kompensasiya ödəniləcək və ya yerli icra hakimiyyəti orqanları və bələdiyyələr vasitəsilə dövlət və ya bələdiyyə fondundakı torpaqların ölçülərinə uyğun olaraq müvafiq torpaq sahiblərinə torpaq kompensasiyası təmin ediləcək.

Layihə üçün öz torpaqlarının istifadəsinə icazə vermiş torpaq sahiblərinə kompensasiya əvvəlcədən ödəniləcək.

İllik məhsul. İllik məhsul itkisinə görə ödənilməli kompensasiya Qiymətləndirmə Komissiyası tərəfindən torpağın alınması qrupu ilə birgə məhsulun məhsuldarlığı və istehsalın orta qiyməti ilə bağlı rayon statistika idarəsi tərəfindən rəsmi təsdiq edilmiş məlumata əsasən müəyyən edilir.

Çoxillik bitkilər (ağaclar, kollar və üzümlüklər). Layihə fəaliyyəti çərçivəsində kəsilməsi və ya yenidən əkilməsi nəzərdə tutulan ağac və kollar (Azərbaycan Respublikasının Meşə Təsərrüfatı Fonduna daxil olmayan) üçün kompensasiya "Ağac-kol bitkilərin istifadəsi, mühafizəsi və qorunması Qaydaları"na uyğun şəkildə həyata keçirilməlidir (19 sentyabr 2005-ci il). Şəxsi həyətlərdə və bağlarda yetişdirilən meyvə ağacları, üzüm tənəkləri və böyürtkən kolları kimi çoxillik bitkilər standart düstur tətbiq edilməklə hər ağac və ya kol üzrə qiymətləndirilir.

Daşınmaz əmlaka və torpağa əlavələrə görə kompensasiya. Bura çəpərlər, divarlar, heyvanların saxlanması üçün yerlər, kiçik suvarma kanalları, drenajlar, quyular, əl nasosları, artezian quyuları, su nasosları, ot tayaları, heyvan sığınacaqları və yollar kimi müxtəlif komponentlər daxildir. Bu komponentlər "Azərenerji" ASC tərəfindən cəlb olunan Müstəqil Qiymətləndirici tərəfindən tam bərpa qiyməti ilə qiymətləndirilməlidir.

Torpağın müvəqqəti alınması üçün kompensasiya. İşlər başa çatdıqdan sonra torpaq layihədən əvvəlki vəziyyətinə qaytarılmalı və aşağıdakı bəndlərə görə kompensasiya ödənilməklə mülkiyyətçiyə/istifadəçiyə qaytarılmalıdır:

- İllik məhsul itkisi
- Üç il müddətinə məhsuldarlığın potensial azalması
- Hər hansı ağacların və ya çoxillik bitkilərin itkisi
- Otlaq torpaqlarından istifadənin itirilməsi
- Daşınmaz əmlakın və torpağa əlavələrin itirilməsi.

Yaşayış sahəsinin itirilməsinə görə kompensasiya. Layihənin planlaşdırılması və icrası zamanı yaşayış sahələrinin itirilməsi halında, mülkiyyətçiyə/istifadəçiyə torpaq sahəsinə görə kompensasiya ilə yanaşı, aşağıdakı bəndlər də daxil olmaqla əlavə kompensasiya ödəniləcəkdir:

- İddiaçıya məxsus əmlak;
- Torpaqların alınması ilə bağlı hər hansı hüquqi xidmətlərin, tədqiqatın, qiymətləndirmənin və digər məcburi tədbirlərin görülməsi ilə bağlı mümkün xərclər;
- Torpağın alınması nəticəsində təsirə məruz qalmış şəxslərin mal-qaranın öz yerindən onların köçürülməyəyi yerə təhlükəsiz və sağlam daşınması ilə bağlı xərclər;
- Torpaqların alınması ilə bağlı gəlir itkisi. Bu şəxslərə, yeni yaşayış sahəsindən və ya torpaq sahəsindən əldə etdikləri gəlir əvvəlki yerdən və yaşayış sahəsindən əldə etdiyi gəlirə bərabər olana qədər ödənişlər verilir;
- Torpağın alınması nəticəsində təsirə məruz qalmış şəxslərin yeni yaşayış yerində onun vəziyyətinə uyğun olaraq işləyə bilməsi üçün tələb olunan təlimlə bağlı xərclər;
- Torpaqdan əldə edilən ərzaq məhsulları təsirə məruz qalmış şəxslərin ailələrinin şəxslərin ehtiyaclarını qismən və ya tam qarşılıyrsa onların yeni yaşayış yerindəki torpaqdan, yaxud yeni yaşayış yerindəki işdən bu ərzaq məhsullarını əldə edəne qədər eyni növdə və xərclər dəyərində ərzaq məhsullarının müntəzəm olaraq təmin edilməsi üçün xərclər;
- Ödənilmiş kompensasiyanın ədalətli olması üçün nəzərə alınmalı olan digər məsələlər.

B. Azərbaycan Respublikasının torpaqların alınması və köçürülməyə dair qanun və

qaydalarının Dünya Bankının ƏMSS5 standartının tələbləri ilə müqayisəsi

Dünya Bankının ƏMSS5 tələblərinin bir çox müddəaları Azərbaycanın milli qanunvericiliyi ilə əhatə olunur, lakin aşağıdakı Cədvəl 2-də göstərilən fərqlər qalmaqdadır. **Ziddiyyət yarandığı bütün hallarda ƏMSS5-in müddəalarına Azərbaycan Respublikası qanunvericiliyinə nəzərən üstünlük veriləcəkdir.**

Cədvəl 3: Azərbaycanın torpaqların alınması və məcburi köçürülməyə dair qanunvericiliyinin və DB-nin ƏMSS5* standartının müqayisəsi

№	Azərbaycan qanunvericiliyi	DB ƏMSS5 (Azərbaycan qanunları və qaydaları ilə ziddiyyətlər olduqda həmişə üstünlük təşkil edəcək)
	Mülkiyyət hüququ olanlara, qanuni hüquqları olan icarəçilərə və uzunmüddətli qanuni istifadəçilərə, o cümlədən icarəçilərə kompensasiya. Mülkiyyət hüququ olmayanlar üçün köçürülmə yardımı	Mülkiyyət hüququnun olmaması kompensasiya və/və ya bərpa üçün maneə olmamalıdır. Mülkiyyət hüququ olmayan torpaq mülkiyyətçiləri və ya torpaq istifadəçiləri bərpa və yardımla təmin olunurlar.
	Kompensasiya bazar qiyməti, eləcə də bərpa qiyməti əsasında müəyyən ediləcək. Hər iki prinsip tətbiq olunarsa, daha böyük kompensasiya təmin edən prinsip tətbiq ediləcək. (TDEAQ-nin 55.2, 58 və 59-cu maddələri, 2010-cu il). Servitutlara və torpaqdan istifadə ilə əlaqədar hüquqların itkisinə görə kompensasiya nəzərdə tutulmur.	İtirilmiş və ya zədələnmiş tikililər üçün kompensasiya bərpa qiymətinə əsaslanmalıdır. Tikililərin qiymətləndirilməsində amortizasiya nəzərə alınmır. Servitutla əlaqədar hüquqların itirilməsi adətən kompensasiyaya əsas verir.
	Milli qanunvericiliyə (TDEAQ, 2010) əsasən, öz torpaqlarından 100 metr uzağa köçürüləcək insanların sayı 200-dən çox olduqda, köçürülmə planı hazırlanmalıdır. Digər hallarda, yalnız köçürülmə təlimatı hazırlanacaq.	KFP-lər Dünya Bankının ƏMSS5 müddəalarına uyğun hazırlanacaq. Xüsusilə, KFP hazırlanarkən siyahıyaalma, sosial-iqtisadi qiymətləndirmə və LTMQŞ ilə məsləhətləşmələr aparılacaq və təsirə məruz qalan şəxslərin sayından asılı olmayaraq, onun icrasına nəzarət ediləcək və hesabat veriləcəkdir.
	Zəruri hallarda irimiqyaslı layihələrdə Şikayətlərin Baxılması Komissiyası (TDEAQ-ın 75-ci maddəsi, 2010) təyin edilir. İcraçı Agentlik, Torpağın Alınması Qrupu, Nəzarət Orqanı, Yerli İcra Hakimiyyəti, bələdiyyələr şikayət və müraciətləri qəbul etmək, onlara baxmaq və həll etmək imkanına malikdirlər.	Şikayətlər və müraciətlər şikayətlərin baxılması komissiyalarında (ŞBK) ictimaiyyətin iştirakı ilə həll olunacaq,
	Gəlirlərin bərpası, ağır təsirə məruz qalmış və ya həssas vəziyyətdə olan LTMQŞ-lərə müavinətlər üçün heç bir əlavə müddəa yoxdur.	DB-nin siyasəti gəlir/dolanışıq vasitələrinin, ciddi itkilərin və köçürülmə prosesi zamanı LTMQŞ-lərin çəkdiyi xərclərə görə bərpa tələb edir.
	Hazırlıq mərhələsində torpaqların özgeninkiləşdirilməsi təklifinin müzakirəsi üçün ictimai iclaslar keçiriləcək.	İctimai məsləhətləşmə və iştirakçılıq DB-nin siyasətinin ayrılmaz hissəsidir və konsepsiya, hazırlıq, həyata keçirmə və icradan sonrakı dövrdə davamlı prosesdir.

* İkisi arasında ziddiyyət yarandıqda, layihə Dünya Bankının Siyasət və Standartlarına əməl edəcək.

5. LAYİHƏ ÇƏRÇİVƏSİNDƏ KOMPENSASIYA ÜÇÜN UYGUNLUQ VƏ HÜQUQLARIN VERİLMƏSİ

Növbəti bölmədə ətraflı təsvir olunduğu kimi, Layihə çərçivəsində torpaqların alınması və köçürülmə işləri Azərbaycan qanunvericiliyinə və Dünya Bankının ƏMSS5 standartına uyğun olaraq kompensasiyaya uyğunluq və hüquqların verilməsinə dair hazırlanmış müddəalara əsasən həyata keçiriləcək.

A. Uyğunluq və Hüquqların verilməsi

Layihənin KŞÇ sənədi çərçivəsində LTMQŞ-lərin aşağıdakı kateqoriyaları kompensasiya və/və ya bərpa imkanlarından faydalanmaq hüququna malik olacaqlar:

- Torpaqlara hüquqi status olmaqla və ya olmadan qanuni hüquqlarla və ya adət hüququna əsaslanan hüquqlarla malik olub-olmamasından asılı olmayaraq, torpağını və/yaxud tikililərini (əsas aktivlər) itirən LTMQŞ-lər;
- Qeydiyyatdan keçib-keçməməsindən asılı olmayaraq İcarəçilər və şəriklər;
- Torpağa bitişik tikililərin, əkinlərin, ağacların və ya digər obyektlərin sahibləri; və
- Biznes və ya gəlir/məşğulluq imkanlarını itirən LTMQŞ-lər.

LTMQŞ-lər və təsirə məruz qalan aktivlər Ətraflı Ölçmə Tədqiqatı (ƏÖT) vasitəsilə müəyyən ediləcək. ƏÖT-in bitmə tarixi kompensasiya uyğunluq üçün son tarix (siyahıya alınma tarixi) hesab olunacaq. Bu tarixdən sonra təsirə məruz qalan ərazilərdə məskunlaşan LTMQŞ-lər kompensasiya almaq hüququna malik olmayacaqlar. Bununla belə, onlara təsirə məruz qalmış torpaqları/tikililəri boşaltmaq və sökmək üçün kifayət qədər əvvəlcədən xəbərdarlıq ediləcək. Onların sökülən tikililəri müsadirə edilməyəcək, onlara cərimə və sanksiya tətbiq edilməyəcək.

Layihə üçün müəyyən edilmiş hər bir təsirə məruz qalmış element üçün kompensasiya və bərpa hüquqları aşağıda təqdim olunan **Cədvəl 4-də** təfərrüatlı şəkildə verilmişdir. Bu matris layihənin planlaşdırılan subkomponentlərinə gözlənilən qiymətləndirilmiş təsirlər əsasında hazırlanıb. Hüquqlar həm qanuni tələblərə, həm də Azərbaycanda əvvəlki oxşar layihələrdə yaradılmış presedentlərə əsaslanır. Fərdi KFP-lər tərəfindən hazırlanmış Hüquqlar Matrisi fərqli ola bilər, lakin altlayihələr arasında tətbiqi ardıcıl olmalıdır.

Cədvəl 4: Hüquqlar matrisi

İtki	Təsir	Köçürülən şəxslər	Hüquq
Kənd təsərrüfatı təyinətli torpağın həmişəlik itirilməsi – torpaq “Azərenerji”yə keçir	Təsirin ağırlığından asılı olmayaraq bütün torpaq itkiləri	Mülkiyyət sahibi / hüquq sahibi	<ul style="list-style-type: none"> Mümkün olduqda, itirilmiş torpaq sahələrinə bərabər dəyərə və məhsuldarlığa malik olan və LTMQŞ-lər üçün məqbul olan “torpaq əvəzinə torpaq”; VƏ YA (LTMQŞ-nin seçiminə görə) Vergilər, qeydiyyat xərcləri və köçürmə haqları olmadan bazar qiymətinə əsaslanan bərpa qiyməti ilə pul kompensasiyası. Torpaq sahəsinin təsirə məruz qalmamış hissələri də təsirə məruz qalan hissənin alınmasından sonra istifadəyə yararsız hala düşərsə, kompensasiya ödəniləcəkdir.
		İcarəyə götürən (qeydiyyatda olub-olmamasından asılı olmayaraq)	<ul style="list-style-type: none"> İcarənin itirilmiş torpaq sahəsi ilə eyni dəyərə və ya məhsuldarlığa malik torpaq sahələrinə köçürülməsi; VƏ YA (LTMQŞ-nin seçiminə görə) Təsirə məruz qalan torpağın yerdə qalan icarə illəri üçün illik məhsuldarlığının bazar dəyəri əsasında hesablanan torpaqdan əldə edilən xalis gəlirin nağd pulla ekvivalenti (maksimum 10 ilədək)
		Şəriklər (qeydiyyatda olub-olmamasından asılı olmayaraq)	<ul style="list-style-type: none"> İtirilmiş məhsul payının bazar dəyərinə bərabər olan pul kompensasiyasını (müvəqqəti təsir üçün 1 misli və daimi təsir üçün 2 misli)
		İşini itirən kənd təsərrüfatı işçiləri	<ul style="list-style-type: none"> Kənd təsərrüfatı mövsümünün yerdə qalan hissəsi üçün onların nağd pulla və ya natura şəklində əmək haqqına bərabər pul kompensasiyası
		Mülkiyyətçi olmayan əkinçilər	<ul style="list-style-type: none"> Torpaqdan istifadənin itirilməsinə görə, təsirə məruz qalmış torpaqdan əldə edilən 1 illik xalis gəlirə bərabər bərpa müavinəti (məhsulun kompensasiyasına əlavə olaraq).
Kənd təsərrüfatı təyinətli torpağın həmişəlik itirilməsi – torpaq “Azərenerji”yə keçir	Kəskin/əhəmiyyətli təsir (məhsuldar torpaqların >10%-nin itirilməsi, yuxarıda qeyd olunan hüquqlara əlavə olaraq)	Mülkiyyət sahibi / hüquq sahibi	<ul style="list-style-type: none"> Kəskin təsir baş verdiyi halda, 3 illik məhsul istehsalından əldə edilən xalis gəlirə bərabər müavinət (qış və yay məhsulu daxil olmaqla və biçilməmiş məhsula görə kompensasiyadan əlavə)
		Şəriklər (qeydiyyatdan keçib-keçməməsindən asılı olmayaraq)	<ul style="list-style-type: none"> Kəskin təsir baş verdiyi halda, onların itirilmiş məhsulun illik payından əldə edilən xalis gəlirə bərabər müavinət (standart məhsul kompensasiyasından əlavə)
		Mülkiyyətçi olmayan əkinçilər və torpaq istifadəçiləri	<ul style="list-style-type: none"> Kəskin təsir baş verdiyi halda, onların təsirə məruz qalan torpaqdan əldə edilən illik xalis gəlirə bərabər müavinət (standart məhsul kompensasiyasından əlavə)
Servitut çərçivəsində qeydiyyata alınmış, lakin ilkin torpaq sahiblərində qalan torpaq	Torpaq üzərində “Azərenerji” adına servitut qeydiyyata alınmışdır və məhdudiyətlər səbəbindən hüquqların itirilməsi potensialı vardır.	Servitut çərçivəsində torpaq sahibi	<ul style="list-style-type: none"> Torpaq üzərində hüquqlar servitut olaraq qeydiyyata alınır və torpaq sahibi ilə razılışma əsasında notarial qaydada təsdiqlənir. Hüquqlar zəifləmədikdə və ya təsirə məruz qalmadıqda, kompensasiya ödənilmir. Bu, kənd təsərrüfatı təyinətli torpaq kimi qeydiyyata alınan və istifadəyə dair cari və ya gələcək inkişaf etdirmə hüquqlarının təsirlənmədiyi torpaqlara şamil edilir. Servitut qeydiyyata alındıqda və bu, torpaq hüquqlarında məhdudiyətlərə səbəb olduqda və dəyərin azalmasına gətirib çıxarırsa, kompensasiya ödənilməlidir.

İtki	Təsir	Köçürülən şəxslər	Hüquq
Torpağın müvəqqəti itirilməsi	Elektrik verilişi xətlərinin tikintisi və ya quraşdırılması zamanı narahatlıqlar	Bütün LTMQŞ-lər, o cümlədən mülkiyyətçi olmayan istifadəçilər və torpağı zəbt etmiş şəxslər	<ul style="list-style-type: none"> Təsirə məruz qalan torpaq/kommunal infrastruktur layihədən əvvəlki vəziyyətə gətirmək üçün bərpa olunacaq və ya yenidən qurulacaq. İcarə torpaq mülkiyyətçisi ilə podratçı arasında bazar dəyəri ilə gəlir itkisinə bərabər həddən az olmamaq şərti ilə müzakirə ediləcəkdir (məsələn, orta məhsul/hektar üzrə məhsulun itirilməsinə görə kompensasiya).
Yaşayış/Kommersiya təyinatlı torpaq (Daimi itki)	Təsirin kəskinlik dərəcəsindən asılı olmayaraq bütün torpaq itkiləri	Mülkiyyətçi	<ul style="list-style-type: none"> İtirilmiş torpaq sahəsi üçün kompensasiya məqsədilə eyni dəyərə və məhsuldarlığa malik olan və təsirə məruz qalmış şəxslər üçün məqbul olan torpaq sahələri; və ya Vergilər, qeydiyyat xərcləri və köçürmə xərcləri çıxılmaqla, təsirə məruz qalan torpaq üçün tam bərpa dəyəri ilə nağd pul kompensasiyası
		Mülkiyyətçi olmayan istifadəçilər	<ul style="list-style-type: none"> Müstəqil şəkildə özünüköçürmə üçün 1 illik minimum əmək haqqına bərabər müavinət
Evlər, binalar və tikililər	Mühafizə zonasında yerləşən tikililərin tam/qismən itirilməsi	Mülkiyyətçilər (tikilinin qeydiyyatdan keçib-keçməməsindən və ya torpaq sahəsinə malik olub-olmamasından asılı olmayaraq)	<ul style="list-style-type: none"> Amortizasiya və əməliyyat məsrəfi çıxılmaqla, təsirə məruz qalan tikili/əsas aktivlər üçün bərpa dəyəri ilə pul kompensasiyası və ya Həssaslıq hədləri sübut olunduqda və seçim edildikdə əvəzedici tikililər. Materialların pulsuz çıxarılması, amortizasiya və əməliyyat xərcləri. Qismən təsirə məruz qalma baş verdikdə, qalan strukturun bərpası üçün tam pul yardımı. İtirilmiş su və elektrik qoşulmalarının dəyəri kompensasiyaya daxil ediləcək
		Kirayəçi/İcarəçi	<ul style="list-style-type: none"> 3 aylıq icarəyə bərabər müavinət
Biçilməmiş/yığılmamış məhsullar	Mühafizə zonasından və ya dirəklərin dib hissəsindən/ bünövrə sahəsindən və ya digər həmişəlik alınan torpaqdan çıxarılmış məhsullar	Bütün LTMQŞ-lər (o cümlədən mülkiyyətçi olmayan torpaq istifadəçiləri)	<ul style="list-style-type: none"> Təsirə məruz qalan torpaqdan əldə edilən ümumi illik məhsulun bazar dəyəri ilə, hesablanan məhsuldan əldə edilən ümumi gəlirə ekvivalent pul kompensasiyası Həm torpaq sahiblərinə, həm də icarəçilərə onların xüsusi pay müqavilələri əsasında ödənilməlidir.
Ağaclar	Mühafizə zonasından və ya dirəklərin dib hissəsindən və ya digər alınan torpaqdan və ya məhdudlaşdırılmış sahələrdən çıxarılmış ağaclar	Bütün LTMQŞ-lər (o cümlədən mülkiyyətçi olmayan torpaq istifadəçiləri)	<ul style="list-style-type: none"> Pul kompensasiyası gəlirin bərpasını əks etdirməlidir. Meyvə ağacları 1 illik məhsulun bazar dəyərinin eyni məhsul verən ağacın yetişdirilməsi üçün tələb edilən illərin sayına vurulması yolu ilə qiymətləndiriləcəkdir
Dolanışq vasitələri	Köçürülmə və ya hüquqların/aktivlərin alınması nəticəsində dolanışq vasitələrinin və ya dolanışığı dəstəkləyən resursların itirilməsi	Dolanışq vasitələrini itirmiş bütün LTMQŞ-lər	<ul style="list-style-type: none"> Öz gəlirlərini əməkhaqqından başqa mənbələrdən əldə edən və bu mənbələrin təsirə məruz qalması ilə üzleşən iqtisadi təsirə məruz qalmış şəxslərə layihənin mümkün bərpa imkanları paketi formasında adekvat dəstək
Biznes/ məşğulluq	Biznesin və ya iş yerinin müvəqqəti və ya daimi itirilməsi	Bütün LTMQŞ-lər (o cümlədən mülkiyyətçi olmayan torpaq istifadəçiləri)	<ul style="list-style-type: none"> Biznes sahibi: (i) itki daimdirsə, 1 illik gəlirə bərabər olan pul kompensasiyası; (ii) itki müvəqqəti olarsa, biznesin dayandırıldığı dövr üçün pul kompensasiyası. Kompensasiyalar vergi bəyannaməsinə və ya rəsmi minimum əmək haqqına əsaslanır İşçi/işçilər: Biznesin maksimum 3 ay müddətinə boşdayanma müddəti üçün itirilmiş əmək haqqına görə təzminat

İtki	Təsir	Köçürülən şəxslər	Hüquq
Həssaslıq üzrə yardım	Həssas əhaliyə hər hansı təsir	Həssas LTMQŞ (sosial-iqtisadi tədqiqatın nəticələrinə əsasən, potensial olaraq yoxsulluq həddindən aşağı yaşayan ev təsərrüfatları və qadınların başçılıq etdiyi ailələr)	<ul style="list-style-type: none"> 3 aylıq minimum əmək haqqına bərabər 1 əlavə müavinət. Layihə ilə bağlı işlərdə məşğulluq, təlim imkanları, özünüməşğulluq və maddəli məşğulluq yardımı üçün prioritetləşdirilmə (müəyyən edilmiş həssas LTMQŞ-lərin faktiki vəziyyətinə və ehtiyaclarına əsaslanaraq daha ətraflı KFP-lərdə müəyyən ediləcək). Zərurətə uyğun olaraq, üstünlük verilən seçim kimi natura şəklində kompensasiya variantlarına dair məsləhətləşmə təşviq edilir.
Yerdəyişmə üzrə yardım	Yerdəyişmə (fiziki yerdəyişmə)	Yerdəyişmənin təsirinə məruz qalan bütün LTMQŞ-lər	<ul style="list-style-type: none"> Nəqliyyat xərcləri/müvəqqəti dolanışıq xərcləri: Ən azı bir ay ərzində nəqliyyat xərclərini və dolanışıq xərclərini ödəmək üçün pul kompensasiyasının təmin edilməsi. Şəxs yaşayış yerində ən azı 5 il müddətinə yaşamış olduğu halda, TDEAQ-ın (2010-cu il) 66-cı maddəsinə uyğun olaraq, yaşayış sahəsinin itirilməsinə görə 5-10% arasında əlavə kompensasiya ödəniləcəkdir. Köçürülmə sahələrində şəxsin köçürüldüyü ilkin sahəyə bənzər ictimai infrastruktur obyektləri və kommunal xidmətlər olmalıdır.
İcma aktivləri və ya resursları	İctimai infrastrukturun və ya təbii ehtiyatların itirilməsi və ya zədələnməsi	Bütün LTMQŞ-lər	<ul style="list-style-type: none"> Təsirə məruz qalan tikililərin/kommunal xidmətlərin (məscidlər, piyada körpüləri, yollar, məktəblər, səhiyyə ocaqları, otlaq sahələri və s.) bərpası/dəyişdirilməsi.

B. Kompensasiya vahidi qiymətlərinin hesablanması

Müxtəlif maddələr üzrə minimum kompensasiya səviyyələrinin qiymətləndirilməsi metodologiyası aşağıdakı kimidir:

- Torpaqlar **bərpa dəyəri ilə** təsir tədqiqatından üç ay əvvəl torpağın satışının araşdırılmasından əldə edilən bazar qiymətləri əsasında qiymətləndiriləcəkdir. Vergilər və ya əməliyyat xərcləri üçün tutulmalar olmayacaqdır.
- Evlər/binalar bazar dəyəri, materialların dəyəri, tikinti növü, işçi qüvvəsi, nəqliyyat və digər tikinti xərcləri əsasında bərpa dəyəri ilə qiymətləndiriləcək. Amortizasiya, çıxarılmış materiallar və alqı-satqı xərcləri üçün heç bir tutulmalar tətbiq edilməyəcək.
- İllik məhsul istehsalçı qiymətləri əsasında bazar qiyməti ilə hesablanacaqdır.
- Meyvə ağacları yaş kateqoriyasına görə qiymətləndiriləcək (a. ting; b. hələ məhsul vermir; c. məhsul verir). Məhsul verən ağaclar 1 illik məhsulun bazar dəyərinin itirilmiş ağaclarla eyni məhsul potensialına malik yeni bir ağac yetişdirmək üçün tələb edilən illərin sayına vurulması yolu ilə qiymətləndiriləcəkdir.

TAK-ın təsirləri olduğu halda, aktivin qiymətləndirilməsi "Azərenerji" tərəfindən cəlb ediləcək münasib kvalifikasiyalı və lisenziyalı qiymətləndirici tərəfindən həyata keçiriləcəkdir. Qiymətləndirmə mülkiyyətçilərlə "Azərenerji" arasında razılaşmanın əsası kimi istifadə olunacaq.

C. Tikinti zamanı narahatlıq və müvəqqəti təsirlər

Tikinti prosesində hava elektrik verilişi xətlərinin və yarımstansiyanın, tullantı sahələrinin, anbar sahələrinin tikintisi və digər oxşar fəaliyyətlər zamanı podratçılar tərəfindən müəyyən müvəqqəti narahatlıqlar yarana bilər. Bu müvəqqəti təsirlər hazırkı mərhələdə qiymətləndirilə bilmir və yalnız altlayihənin icrası zamanı məlum olacaq.

Zərurətə uyğun olaraq, "Azərenerji", Sifarişçinin Nümayəndəsi və Sosial Təminat Mütəxəssisi (KFP

Məsləhətçisi) tərəfindən inşaat müqavilələrində bu məsələlər müvafiq şərtlərlə əks olunacaq. İnşaat müqavilələri podratçılardan quraşdırma/bərpa fəaliyyətləri üçün müvəqqəti istifadə edilməzdən əvvəl hər hansı torpağın sahibləri/istifadəçiləri ilə danışıqlar aparmağı və razılığa gəlməyi tələb edəcək. KSC-dəki bütün müvafiq müddəaların yerinə yetirilməsini təmin etmək üçün bu cür razılaşmaların sübutları da nəzərdən keçirilməsi üçün "Azərenerji"yə təqdim ediləcək.

Bu cür razılaşmalar aşağıdakı prinsiplərə əsaslanacaq:

- Torpağın podratçı tərəfindən istifadəsi müddətində torpaq sahibinin gəlir itkisinin bazar dəyərindən az olmamaq şərti ilə torpaq sahibi ilə podratçı arasında icarə haqqı sövdələşdirilir;
- Təsirə məruz qalan torpaq və/və ya torpaq üzərindəki əlavələr altlayihədən əvvəlki vəziyyətinə qaytarılacaqdır. Abadlaşdırmalara/tikililərə dəyən daimi ziyanlar olduğu təqdirdə, hüquqlar matrisinin müddəalarına uyğun olaraq pul kompensasiyası ödəniləcək.

İşlər başa çatdıqdan sonra müvəqqəti istifadəyə verilmiş torpaq layihədən əvvəlki vəziyyətinə qaytarılmalı və şamil olduğu təqdirdə, aşağıdakı maddələrə görə kompensasiya ödənilməklə mülkiyyətçiye/istifadəçiye qaytarılmalıdır:

- İllik məhsul itkisi
- Üç il müddətinə məhsuldarlığın potensial azalması
- Hər hansı ağacların və ya çoxillik bitkilərin itkisi
- Otlaq torpaqlarından istifadənin itirilməsi
- Daşınmaz əmlakın və torpağa əlavələrin itirilməsi.

Tikinti işləri üzrə podratçılara yekun ödənişin verilməsinin şərtlərindən biri də müvəqqəti istifadədə olan bütün torpaqların layihədən əvvəlki vəziyyətinə tam qaytarıldığını və torpaqdan müvəqqəti istifadə ilə bağlı hələ də həll olunmamış kompensasiya məsələlərinin olmadığını təsdiq edən sübutların təqdim edilməsidir.

6. TORPAQ ƏVƏZİNƏ KOMPENSASIYA KİMİ DİGƏR TORPAQ VERİLMƏSİ

Əgər kompensasiya seçimi kimi "torpaq əvəzinə torpaq" seçilsə, "Azərenerji" LTMQŞ-lərin seçim edə biləcəyi mümkün köçürülmə sahəsini/əvəzetmə sahələrini müəyyənləşdirəcək və rayon İcra Hakimiyyəti və aidiyyəti bələdiyyə ilə razılaşdıracaq.¹³ Onlar həmçinin əlaqədar infrastruktur tələblərini (xidməti yollar, drenaj, kanalizasiya, su təchizatı və elektrik qurğuları) və sahənin hazırlanması xərclərini müəyyən edəcəklər. Bütün köçürülmə tədbirləri LTMQŞ-lərin razılığı və əməkdaşlığı ilə həyata keçiriləcək. Konkret layihə üçün Köçürülmə Fəaliyyət Planları (KFP) "torpaq əvəzinə torpaq" variantlarının mümkünlüyünü müəyyən edəcək və bu variantların həyata keçirilməsi üçün təfərrüatlı fəaliyyət planı hazırlayacaq. LTMQŞ-lərə "torpaq əvəzinə torpaq" da daxil olmaqla, mövcud variantların üstünlükləri barədə məsləhətlər veriləcək. Bu, xüsusi olaraq, lakin bununla məhdudlaşmayaraq, həssas hesab edilən şəxslərə tətbiq ediləcək.

7. DOLANIŞIQ VASİTƏLƏRİNİN BƏRPA EDİLMƏSİ

Dolanışiq vasitələrinin bərpa edilməsi məcburi köçürülmənin ən vacib elementidir. Torpağa çıxış üçün servitutun tətbiqi dolanışiq vasitələrinin itkisi baxımından minimal təsirlərə səbəb olsa da, bu, sosial-iqtisadi tədqiqatda təsdiqlənməlidir. Dolanışiq vasitələrinin bərpa edilməsi ilə bağlı planlaşdırma birbaşa təsirə məruz qalan şəxslərin iştirakı ilə aparılacaq və mümkün olduğu hallarda bir neçə variant daxil ediləcək. "Azərenerji" iqtisadi cəhətdən təsirlənmiş bütün şəxslərin dolanışiq vasitələrini tam bərpa etmək və ya yaxşılaşdırmaq üçün adekvat imkanlarla təmin olunmasını təmin edəcək. "Azərenerji" və onun Sosial Təminat Mütəxəssisi (KFP Məsləhətçisi) dolanışiq vasitələrinin bərpası sahəsində əsasən əlaqələndirici rol oynayacaq, digər dövlət qurumlarının öz vəzifələrini yerinə yetirə bilmələrini təmin edəcək və zəruri hallarda potensialı artırıacaq. "Azərenerji" və onun Sosial Təminat Mütəxəssisi (KFP Məsləhətçisi) həmçinin əlavə xidmətlərə və ya müdaxilələrə

¹³Bu tələb və eləcə də mümkünlük ayrı-ayrı KFP-lərdə müəyyən ediləcək.

ehtiyac olan sahələri müəyyən edəcək. Xüsusilə, "Azərenerji" və onun Sosial Təminat Mütəxəssisi (KFP Məsləhətçisi) köçürülmüş şəxsləri dəstəkləmək üçün əlavə resursların təmin olunması məqsədilə müvafiq nazirliklər və dövlət qurumları ilə əlaqələndirmə şəraitində əhatəli bir plan hazırlayacaq. Bu planlar köçürülmə nəticəsində yaranan pozuntuları nəzərə alacaq və KFP-nin hazırlanması üçün həyata keçirilmiş tədqiqatların təhlilinə əsaslanaraq təsirlərin tam şəkildə başa düşülməsinə əsaslanacaq.

KFP-lər aşağıdakı prinsipləri əhatə edən dolanışıq vasitələrinin bərpası planını ehtiva edəcək:

- Dolanışıq vasitələrinin bərpası tədbirləri yalnız təsirə məruz qalanları deyil, həm də icmanın dayanıqlı inkişafını nəzərə alaraq hazırlanacaq.
- Ətraflı dolanışıq vasitələrinin bərpası tədbirləri layihənin təsirinə məruz qalan şəxslərlə (LTMQŞ-lər) və icma üzvləri ilə məsləhətləşmələr əsasında hazırlanacaq.
- Dolanışıq vasitələrinin bərpası tədbirləri köçürülmə prosesinin başlanmasından əvvəl həyata keçiriləcək ki, köçürülmə və ya iqtisadi yerdəyişmə baş verdiyi halda dolanışıq vasitələrinin bərpası tədbirləri artıq təmin edilmiş olsun.

Dolanışıq vasitələrinin bərpası ilə bağlı təklif olunan fəaliyyətlərin həyata keçirilməsi zamanı qadınların ehtiyacları və seçimləri nəzərə alınacaq.

8. GENDER TƏSİRLƏRİ VƏ ONLARIN AZALDILMASI TƏDBİRLƏRİ

Qadınlar mühüm iqtisadi rollara malikdir və kənd təsərrüfatı və marketinq sektorunda çox geniş çeşidli gəlir gətirən fəaliyyətlərlə məşğul olurlar. Layihə qadınların öz fəaliyyətləri ilə bağlı kompensasiya almalarının təmin edilməsinə xüsusi diqqət yetirəcək. Bundan əlavə, de-fakto ailə başçısı olan qadınlar layihə çərçivəsində kompensasiya və bərpa tədbirlərinin benefisiarları kimi aydın şəkildə müəyyən ediləcək. Yuxarıda qeyd olunanları təmin etmək üçün aşağıdakı tədbirlər nəzərdən keçiriləcək:

- Təsirin qiymətləndirilməsi və siyahıyaalma zamanı LTMQŞ-lər gender baxımından təsnifləşdiriləcək və təsire məruz qalan qadınların başçılıq etdiyi ev təsərrüfatlarının sayı və onların Layihədən əvvəlki sosial-iqtisadi vəziyyəti aydın şəkildə göstəriləcək.
- Qadınlar TAK ilə bağlı bütün məsləhətləşmələrdə və danışıqlarda fəal iştirak etməyə təşviq olunacaqlar.
- KFP-nin monitorinqi/qiymətləndirilməsi zamanı köçürülmənin qadınlara və digər həssas qruplara təsirinə xüsusi diqqət yetiriləcək.

9. İCTİMAİ İŞTİRAKÇILIQ VƏ SƏNƏDLƏRİN AÇIQLANMASI

Bütün torpaqların alınması və köçürülmə tədbirləri təsire məruz qalan insanların və yerli inzibati qurumların əməkdaşlığı və köməyi ilə həyata keçiriləcək. Daha dəqiq desək:

- Rayon və bələdiyyə rəsmiləri Layihə haqqında məlumatlandırılacaq və LTMQŞ-lərin siyahıya alınmasına və təsire məruz qalmış aktivlərin inventarlaşdırılmasına nəzarət etmək üçün onlardan kömək istəniləcək;
- Torpağın Alınması Qrupu (TAQ) LTMQŞ-lərin əməkdaşlığı ilə ƏÖT-i həyata keçirəcək və KFP yekunlaşdırılmazdan və "Azərenerji"yə təqdim edilməzdən əvvəl tədqiqat nəticələri və tədqiqat nəticələri haqqında onlara məlumat verəcəkdir.
- Kompensasiya və digər köçürülmə yardımının verilməsinə LTMQŞ-lərin prioritetləşdirilməsi planlaşdırma prosesində lazımı qaydada nəzərə alınacaqdır.
- LTMQŞ-lərin və digər maraqlı tərəflərin fəal iştirakını təmin etmək üçün xüsusi mexanizmlər KFP altlayihəsində təfərrüatlı şəkildə açıqlanacaq. Bura, həmçinin tarix, iştirakçıların siyahısı və məsləhətləşmə görüşlərinin protokolları daxil ediləcək. Layihənin risk profilindən asılı olaraq, məhz köçürülmənin idarə olunması üçün Maraqlı Tərəflərin Cəlb Edilməsi Planı tələb oluna bilər.

Azərbaycan dilində olan hazırkı KSC Dünya Bankı tərəfindən təsdiqləndikdən sonra müvafiq "Azərenerji" regional mərkəzində və bələdiyyələrdə ictimaiyyətə əlçatan olunacaq. KSC-nin ingilis dilindəki layihə variantı İcraçı Agentliyin təsdiqindən sonra DB və "Azərenerji"nin internet saytında açıqlanacaq. KSC-nin layihə variantının Azərbaycan dilindəki versiyası da "Azərenerji"nin internet saytında yerləşdiriləcək.

Layihə və onun köçürülmə ilə bağlı potensial təsirləri barədə məlumatlandırmaq, rəylər toplamaq və suallara cavab vermək üçün KSC-nin layihə variantı açıqlandıqdan sonra potensial LTMQŞ-lər, qeyri-hökumət təşkilatları, yerli hökumət rəsmiləri və digər maraqlı tərəflərlə ictimai məsləhətləşmələr keçiriləcək. Məsləhətləşmələr Bakıda və layihənin həyata keçiriləcəyi əlavə iki rayonda təşkil olunacaq. Bu məsləhətləşmələrin protokolları hazırlanacaq və lazım gəldikdə KSC-yə düzəlişlər ediləcək. KSC-nin protokolu və yekun versiyası daha sonra yekun təsdiq üçün Dünya Bankına göndəriləcək. Sözügedən təsdiq alındıqdan sonra yekun KSC "Azərenerji"nin ofislərində, "Azərenerji"nin və Dünya Bankının internet saytında yenidən açıqlanacaq.

Layihə komponentləri üçün ilkin KFP-lər "Azərenerji" tərəfindən lazım gəldikdə hazırlanacaq və Dünya Bankının təsdiqinə göndəriləcək. Bu təsdiq alındıqdan sonra Azərbaycan dilində olan ilkin KFP-lər təsire məruz qalmış icmalara açıqlanacaq və kompensasiya üçün uyğunluğu və verilən hüquqları icmallaşdırən Azərbaycan dilində məlumat kitabçası bütün LTMQŞ-lərə göndəriləcək. KFP-lər və məlumat kitabçalarının ingilis dilinə tərcümələri DB-nin internet saytında yerləşdiriləcək.

Aşağıda təsvir edildiyi kimi, "Azərenerji" tərəfindən müvafiq rayonların hər birində KFP-nin hazırlıq işlərinə dair iştirakçıları məlumatlandırmaq, onların fikirlərini öyrənmək və istənilən suala cavab vermək üçün daha sonra LTMQŞ-lər, qeyri-hökumət təşkilatları, dövlət rəsmiləri və hər hansı digər maraqlı tərəflərlə məsləhətləşmələr təşkil olunacaqdır. Bu məsləhətləşmələrin protokolları hazırlanacaq və yenidən baxılmış KFP Dünya Bankının təsdiqinə göndəriləcək. KFP-nin son versiyaları daha sonra yerli icmalarda və "Azərenerji" ASC-nin internet saytında Azərbaycan dilində, Dünya Bankının internet saytında ingilis dilində yenidən açıqlanacaq.

10. İNSTİTUSİONAL TƏDBİRLƏR

TDEAQ-a (2010) uyğun olaraq, torpağın alınması və köçürülmə işlərinə cəlb olunmalı əsas qurumlar "Azərenerji" ASC, Maliyyə Nazirliyi (MN), Əmlak Məsələləri Dövlət Komitəsi (ƏMDK), Ekologiya və Təbii Sərvətlər Nazirliyi (ETSN) və rayon və bələdiyyə orqanlarıdır. Bundan əlavə, altlayihələrdə və ya TAK-nin təsirinə məruz qalan hissələrdə aşağıdakı orqanlar yaradılacaq: (a) Torpağın Alınması Qrupu (Qrupları) (TAQ), (b) Köçürülmə Komissiyası (KK), (d) Şikayətlərin Baxılması Komissiyası (Komissiyaları) (ŞBK).

Buna baxmayaraq, təsirlər yalnız məhsulun və əhəmiyyətsiz tikililərin itkisi ilə məhdudlaşdıqda, bu məsələ rayon idarələri və yerli səviyyədə əsas hökumət idarələrinin iştirakı ilə ardıcıl proses çərçivəsində həll ediləcək

1) "Azərenerji" ASC

Layihənin bütün aspektləri üzrə ümumi məsuliyyəti "Azərenerji" ASC daşıyır. Təklif olunan layihənin həyata keçirilməsi üçün "Azərenerji" layihə məsləhətçilərini işə götürməklə, baş ofisdə Layihə İdarəetmə Qrupu (LİQ) yaratmışdır. LİQ-ə Layihə Direktoru (LD) rəhbərlik edir və hazırda bir neçə texniki və inzibati işçi heyəti tərəfindən dəstəklənir və gələcəkdə layihə tələbinə əsasən işçi heyətinin tərkibi genişləndirilə bilər. .

"Azərenerji" Layihənin icrası zamanı ətraf mühit və sosial məsələlərlə məşğul olan Ətraf Mühit və Sosial Məsələlər və Maraqlı Tərəflərlə İş üzrə mütəxəssislərin (tam iş qrafiki ilə) işə qəbulu prosesindədir. "Azərenerji" köçürülmə prosesinin icraçısı və himayədarı kimi çıxış edərək, müxtəlif dövlət nazirlikləri və agentliklərini bir araya gətirəcək və təsirlərin azaldılmasını, dolanışıq vasitələrinin və yaşayış standartlarının bərpasını və yaxşılaşdırılmasını təmin edəcək. Konkret olaraq, "Azərenerji":

- Torpağın alınması və köçürülmə ilə bağlı tapşırıqları bütün müvafiq dövlət qurumları və maraqlı tərəflərlə əlaqələndirəcək, torpağın alınması ilə bağlı məsələlərdə kreditorlarla əlaqə saxlayacaq.
- Layihə planlaşdırmasının gedişindən, təsirə məruz qalan torpaq sahələrinin sayından və alınacaq torpaq sahəsinin coğrafi yerləşməsindən asılı olaraq, hazırlanacaq KFP-lərin sayına dair qərarlar qəbul edəcək.
- Torpağın alınması və təsirə məruz qalmış insanların kompensasiyası ilə bağlı yüksək səviyyəli qərarlar verəcək.
- Kompensasiya və digər torpağın alınması və köçürülmə işləri üçün kifayət qədər büdcənin mövcudluğunu təmin edəcək.
- Torpağın alınması və köçürülmə işlərinin təsdiq edilmiş KFP-lərlə ümumi uyğunluğunu təmin edəcək.
- KFP-ləri nəzərdən keçirəcək və təsdiq edəcək, təsdiq edilmiş KFP-lərin açıqlanmasını təmin edəcək.
- Şikayətlərin Baxılması Komissiyasının (ŞBK) yaradılmasını və fəaliyyətini təmin edəcək.
- Lazım gəldikdə, KFP-lərin hazırlanması və KFP-nin icrası zamanı dəstək üçün KFP Məsləhətçisinin cəlb edilməsini təmin edəcək.
- Monitoring fəaliyyətlərinin düzgün həyata keçirilməsini və KFP üzrə Uyğunluq Hesabatlarının hazırlanmasını təmin edəcək.
- Maraqlı tərəflərin cəlb edilməsi tədbirlərinin düzgün həyata keçirilməsini və KSC, KFP(lər)

və torpağın alınması üzrə digər müvafiq sənədlərin açıqlanmasını təmin edəcək.

Bundan əlavə, hər bir dövlət qurumunun və layihə işləyib hazırlayan tərəflərin aşağıdakıları başa düşməsinə təmin etmək "Azərenerji"-nin vəzifəsidir:

- Köçürülmə ilə bağlı risklər.
- Öz məsuliyyətlərini və onların rolunun layihə üçün niyə vacib olması.
- Mənfi təsirlərin azaldılmasının niyə vacib olması.

"Azərenerji" öz öhdəliklərini yerinə yetirməyən dövlət qurumlarını hesabat verməyə cəlb edəcək. "Azərenerji", həmçinin, köçürülən insanlar və onları qəbul edən icmaların öz öhdəliklərini anlamalarını, prosesdə iştirak edə bilmələri üçün lazımi qabiliyyətə malik olmalarını təmin etmək üçün zəruri tədbirlər görəcək.

2) Digər əsas dövlət qurumları

Torpağın alınması və köçürülmənin planlaşdırılması və həyata keçirilməsində digər əsas dövlət qurumlarının vəzifələri aşağıda təqdim olunur:

- Maliyyə Nazirliyi (MN): Məsləhətləşmə, qiymətləndirmə, KFP-nin hazırlanması və kompensasiya ödənişlərində torpaqların alınması üzrə bütün prosesə nəzarət edir.
- Əmlak Məsələləri Dövlət Komitəsi (ƏMDK): kadastr xəritələrini, torpaq uçotu məlumatlarını və LTMQŞ-lərin siyahısını təqdim edir, TAQ-da iştirak edir və alınmadan sonra torpaq sənədlərini yeniləyir.
- Ekologiya və Təbii Sərvətlər Nazirliyi (ETSN): Xəritələr və torpaq sahibləri haqqında ətraflı məlumat verir
- Yerli hakimiyyət orqanları (rayon icra hakimiyyətləri və bələdiyyələr)

KFP-nin hazırlanmasında iştirak edən yerli hakimiyyət orqanları rayon icra hakimiyyətləri və bələdiyyələrdir. Yerli hakimiyyət orqanları (a) təsirə məruz qalan torpaqların cari istifadəsi və torpaq istifadəçiləri haqqında ətraflı məlumat verir, (b) qeydiyyatdan keçməmiş/qeyri-rəsmi LTMQŞ-ləri müəyyənləşdirir və (c) layihə üçün yaradılacaq müvafiq komissiyalarda iştirak edir.

3) TAK ilə əlaqəli komissiyalar

"Torpaqların dövlət ehtiyacları üçün alınması haqqında" qanunun (2010) tələblərinə əməl etmək məqsədilə? "Azərenerji" aşağıdakı kimi konkret tapşırıqları yerinə yetirmək üçün aşağıdakı komissiyaların yaradılmasına kömək edəcək:

- Torpağın Alınması Qrupu (TAQ): "Azərenerji" tərəfindən MN, ƏMDK və ETSN-nin nümayəndələri ilə birgə təşkil olunacaq və (a) LTMQŞ-lərə bildirişlərin çatdırılması və izahı, (b) kompensasiyanın təyin edilməsi, qiymətləndirmə metodu və kompensasiya prosesinin izah edilməsi üçün LTMQŞ-lərlə görüşlərin keçirilməsi c) şikayətlərin qəbulu və onların şikayətlərinin baxılması komissiyasına göndərilməsi; (d) KFP-nin hazırlanmasına köməklik göstərilməsi və (e) LTMQŞ-dən zəruri sənədlərin yığılmasını həyata keçirəcək.
- Köçürmə Komissiyası (KK): LTMQŞ-lərin 3-20 nəfər nümayəndəsindən ibarət olan Köçürmə Komissiyası KFP-nin hazırlanmasında, ictimai məsləhətləşmələrdə iştirak edir və LTMQŞ-lərin şikayətlərini TAQ-a yönləndirir.
- Şikayətlərin Baxılması Komissiyası (ŞBK): TAK ilə bağlı meydana çıxan məsələ LTMQŞ-lərdən və digər maraqlı tərəflərdən şikayətlərin qəbulu və onların həll edilməsini ehtiva etdikdə, rayon icra hakimiyyəti Şikayətlərin Baxılması Komissiyasını yaradır. Şikayət həll edilmədikdə ŞBK həmin şikayəti Maliyyə Nazirliyinə yönləndirir.

4) Sosial Təminat Mütəxəssisi (KFP Məsləhətçisi)

Layihə çərçivəsində altlayihələrin hazırlanması və icrasını planlaşdırmaq və köməklik göstərmək üçün Sosial Təminat Mütəxəssisi işə götürülə bilər. KFP Məsləhətçisi sosial qiymətləndirmə və köçürülmə üzrə kifayət qədər təcrübəyə malik olacaq və lazım gələrsə, beynəlxalq və milli köçürülmə mütəxəssislərini də ehtiva edəcək. İMŞ və KFP Məsləhətçisi KFP-nin icrasını monitoring edəcək və maraqlar toqquşması olmadıqda onun başa çatması barədə hesabat verəcək. Risk profilinə uyğun olaraq tələb olunduqda, KFP-nin tamamlanması üzrə xarici auditor cəlb edilə bilər.

11. KFP-nin HAZIRLANMASI

ESS5 standartının tələblərinə əməl etmək üçün KFP-lər hazırlanmalıdır. Hesabat Əlavə 2-yə uyğun olaraq müəyyən ediləcək. KFP-nin hazırlanması zamanı əhatə olunacaq əsas aspektlər aşağıdakılardır:

1) Maraqlı tərəflərin cəlb edilməsi

Layihənin təsirinə məruz qalan şəxslər əsas maraqlı tərəflər hesab edilməli, Layihə təşəbbüskarı şəffaflıq və ədalətlik kimi amillərə xüsusi diqqət yetirməlidir. Layihənin təsirinə məruz qalan şəxslərin köçürülməsinin uğurla həyata keçirilməsi üçün təsire məruz qalan icma üzvlərinin, ev təsərrüfatlarının və səlahiyyətli şəxslərin iştirakı vacibdir. Bu səbəbdən, "Azərenerji" və/və ya KFP Məsləhətçisindən maraqlı tərəflərin inklüziv cəlb edilməsi proqramını həyata keçirmək tələb olunacaq. Burada əsas diqqət layihənin komponentlərindən birbaşa təsirlənən insanların və onların yerli hakimiyyət orqanlarının köçürülmə proqramında iştirakına yönələcək. "Azərenerji" və/və ya KFP Məsləhətçisindən təyinatın erkən mərhələsində maraqlı tərəflərin cəlb edilməsi planı hazırlamaq tələb olunur. Bu plan aşağıdakıları təmin edəcək:

- Maraqlı tərəfləri müəyyənləşdirmək və təsvir etmək.
- Məlumatın açıqlanması və məsləhətləşmə üzrə istifadə olunacaq mexanizmləri təsvir etmək.
- Maraqlı tərəflərin cəlb edilməsi proqramının həyata keçirilməsi və idarə edilməsi üçün təşkilati tədbirləri təsvir etmək.
- İcra proqramı təmin etmək.

"Azərenerji" və/və ya KFP Məsləhətçisi maraqlı tərəflərin cəlb edilməsi proqramını müvafiq təlim keçmiş sahə işçiləri vasitəsilə həyata keçirməlidir. Proqram aşağıdakıları təmin edəcək:

- Təsire məruz qalan şəxslərin öz hüquqları və vəzifələri barədə tam məlumatlı olmaları, aydın məlumatlara asanlıqla çıxış əldə etmələri.
- Təsire məruz qalan ev təsərrüfatları və icmaların kompensasiya və köçürülmə təkliflərinin qiymətləndirilməsi və planlaşdırılmasında iştirak etmələrinə imkan yaradılması.
- Məsləhətləşmə prosesinin nəticələrinin düzgün şəkildə qeydə alınması və qərar qəbul edilməsi prosesinə daxil edilməsi.

"Azərenerji" və/və ya KFP Məsləhətçisi maraqlı tərəflərin cəlb edilməsi proqramının monitoringi üçün tədbirlər həyata keçirməli və bu barədə icra hesabatlarında və icranın gedişi ilə bağlı iclaslarda hesabat verməlidir."

Maraqlı tərəflərin cəlb edilməsi proqramının həyata keçirilməsi ilə, komanda kompensasiya və köçürülmə ilə əlaqəli aşağıdakı əsas aspektlər barədə maraqlı tərəflərin fikirlərinin qəbul edilməsini və ümumi KFP-yə daxil edilməsini təmin etməlidir:

- Köçürülmə ilə bağlı seçim variantları, məsələn, nağd pul və natura şəklində yardımın müqayisəsi.
- Zəruri hallarda, potensial köçürülmə yerləri.

- İstifadə ediləcək kompensasiya standartları və qiymətləndirmə metodları, xüsusilə bərpa qiyməti ilə əlaqədar aspektlər.
- Potensial həssas qrupların müəyyən edilməsi.

2) Məlumatların yaradılması

“Azərenerji” və/və ya KFP Məsləhətçisi tərəfindən idarə olunan və koordinasiya edilən bütün alınma və məcburi köçürülmə layihələri üçün və KFP-nin hazırlanması çərçivəsində, köçürülmədən əvvəl meyarlara uyğunluq, verilən hüquqlar və köçürülmənin planlaşdırılmasında istifadə ediləcək məlumatları təmin etmək üçün bir neçə tədqiqat keçiriləcək. Buraya aşağıdakılar daxildir:

- Tədqiqatın planlaşdırılması və əhatə dairəsinin müəyyənləşdirilməsi: Bütün tədqiqatlar keçirilməzdən əvvəl onlar hərtərəfli şəkildə planlaşdırılacaq. Mümkün olduqda, tədqiqatın planlaşdırılması hökumət tərəfindən təsdiqdən və layihənin ictimaiyyətə ilkin açıqlanmasından əvvəl həyata keçiriləcək. Təsirə məruz qalan heç bir icma üzvünün kənarında qalmaması və bütün əsas təsirlərin müəyyənləşdirilməsi və qiymətləndirilməsi üçün tədqiqatın miqyası, icra qrafiki və üsulları aydın şəkildə müəyyən ediləcək.
- Siyahıyaalma: “Torpaqların dövlət ehtiyacları üçün alınması haqqında” qanuna əsasən, alınacaq ərazidə məskunlaşmış bütün köçürüləcək fərdlər və ev təsərrüfatları siyahıya alınmalıdır. “Azərenerji” və/və ya KFP Məsləhətçisi məlumatların toplanmasını və layihənin xüsusi məlumatlar bazasında saxlanmasını təmin edəcək.
- Torpaq və əmlak üzrə tədqiqatlar: Torpaq, siyahıyaalma və əmlak tədqiqatları "Torpaqların dövlət ehtiyacları üçün alınması haqqında" qanun (TDEAQ) tərəfindən tələb olunur və qanuna uyğun olaraq müvafiq komissiyalar tərəfindən həyata keçiriləcəkdir. “Azərenerji” və/və ya KFP Məsləhətçisi bu komissiyaların “Azərenerji” tərəfindən həyata keçirilən digər tədqiqatlardan xəbərdar olmasını və lazım olduqda yanaşmalarını uyğunlaşdırmasını təmin edəcəkdir. Zərurətə uyğun olaraq, sosial-iqtisadi və digər tədqiqatlar arasında uyğunluğun təmin etmək üçün “Azərenerji” və/və ya KFP Məsləhətçisi torpaq və əmlak tədqiqatlarını həyata keçirən komissiyalara rəhbərlik edəcək və onları dəstəkləyəcək. ki,
- Siyahıya alma tarixi: "Torpaqların dövlət ehtiyacları üçün alınması haqqında" qanuna (TDEAQ) əsasən, layihənin hökumət tərəfindən təsdiqlənməsindən sonra layihə ərazisində əlavə tikinti-quraşdırma işləri qadağan edilməlidir. “Azərenerji” və/və ya KFP Məsləhətçisi qadağanın açıqlanması ilə bağlı risk qiymətləndirməsi aparacaq və kontekst üçün ən uyğun yanaşmanı müəyyən edəcək.
- Sosial-iqtisadi tədqiqat: Layihənin təsirinə məruz qalan şəxslərin əhatəli sosial-iqtisadi tədqiqatı aparılacaq.¹⁴ Tədqiqat hər bir ev təsərrüfatı, müəssisə və ya kirayədə qalan ev təsərrüfatı üçün əsas demoqrafik məlumatları (məsələn, yaş, cins, ev təsərrüfatının başçısı ilə qohumluq, əsas və əlavə peşələr, gəlir mənbələri və həssaslıq vəziyyəti (yəni, həssaslıqla bağlı Azərbaycanda müəyyən edilmiş tərif və ya razılaşdırılmış digər bu cür ölçülər, əlillik və s.) və təsirlərin xarakterini (məsələn, yaşayış yerinin itirilməsi, biznes obyektinin itirilməsi, bağ, bitkilər və ya ağacların itirilməsi və s.) əhatə edəcək. Toplanan məlumatlar ən azı, aşağıdakıları əhatə edəcək: LTMQŞ-lərin adları (milli şəxsiyyət vəsiqəsi/səsvermə vəsiqəsi və ya digər şəxsiyyət təsdiq edən sənəddə yazıldığı kimi), ünvan, şəxsiyyət vəsiqəsinin nömrəsi (və ya şəxsiyyət vəsiqəsi olmadığı barədə qeyd), bank hesabı nömrəsi və ya hesab məlumatları (əgər varsa), mobil telefon nömrəsi, yaş, ailə vəziyyəti, həyat yoldaşının və himayəsindəki şəxslərin adları və yaşları, peşələr və digər dolanışiq məlumatları, uyğun olduğu hallarda işçilərin sayı və növü, həssaslıq vəziyyəti və elektrik enerjisinə çıxışla bağlı

¹⁴ Əlavə 1 əldə oluna biləcək məlumat növlərinin ümumi planını təqdim edir, lakin hazırlanan KFP-nin risk profilinə əsasən, analiz və monitoring məqsədləri üçün tam ilkin vəziyyəti təmin etmək üçün bu, genişləndiriləcək və əlavə göstəriciləri əhatə edəcəkdir.

məlumatlar. Tədqiqat həm kəmiyyət, həm də keyfiyyət əsaslı metodlarından, o cümlədən köçürülmüş şəxslərlə fokus qrupu müzakirələri və müvafiq maraqlı tərəflərlə müsahibələrdən istifadə edəcək.

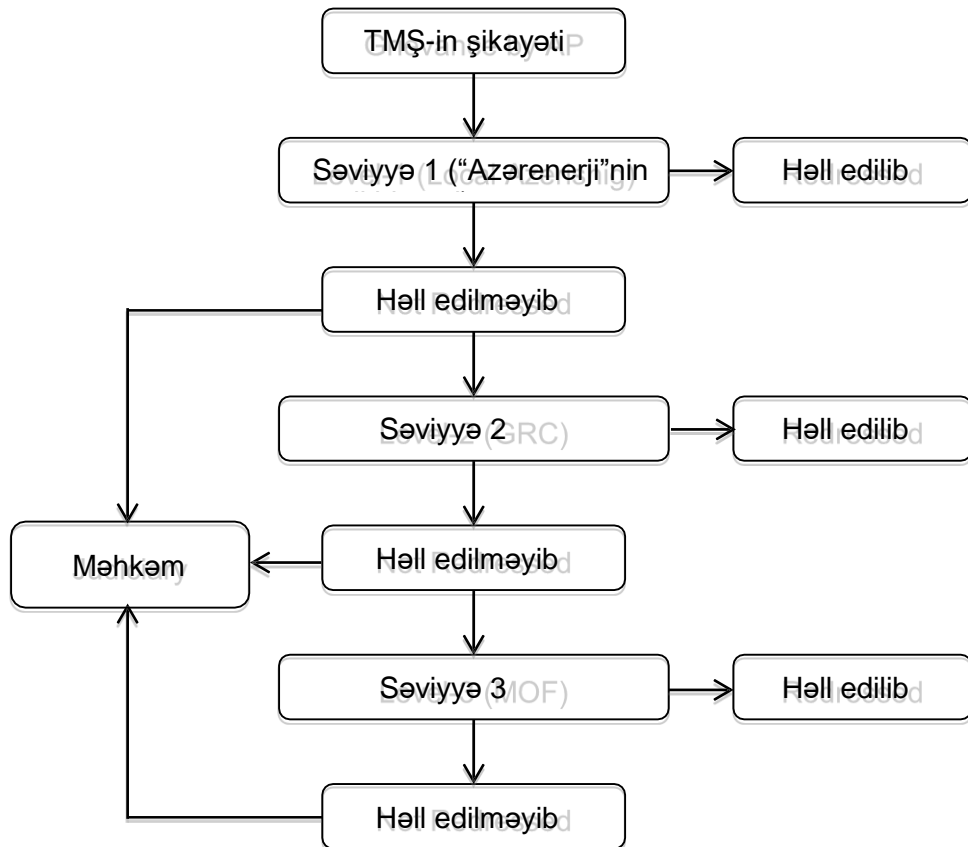
- Təsirlərin müəyyən edilməsi və təhlili: Təsirlərin, o cümlədən köçürülmənin növləri və digər təsirlərin müəyyən edilməsi və təhlili ilkin mərhələdə "Azərenerji" və/və ya KFP Məsləhətçisi tərəfindən ikinci dərəcəli məlumatlardan istifadə edilərək, planlaşdırma mərhələsində isə tədqiqatların nəticələrindən istifadə edilərək həyata keçiriləcəkdir. Bu proses, Ətraf Mühit və Sosial Təsirin Qiymətləndirilməsinin təkrarlanması əvəzinə, torpağın alınması və köçürülmə prosesi ilə əlaqəli təsir növlərinə yönəldiləcək.

12. MÜRACİƏT VƏ ŞİKAYƏTLƏR

Torpaq və ya digər aktivlərin kompensasiyasından qaynaqlanan mübahisəli qərarlara, təcrübələrə və ya fəaliyyətə qarşı şikayətlərin baxılması komissiyası yaradılacaq. LTMQŞ-lər məsləhətləşmələr, tədqiqatlar və kompensasiyanın açıqlanması zamanı onların hüquqları və şikayətlərə şifahi və ya yazılı şəkildə baxılması prosedurları barədə tam məlumatlandırılacaqlar.

Əsas diqqət TAK-ın planlaşdırılması və icrası prosesində LTMQŞ-lərlə fəal məsləhətləşmələr və onların iştirakını təmin etməklə həll prosesindən keçmək əvəzinə, şikayətlərin olmamasına yetiriləcək. Əgər şikayətlər hələ də yaranarsa, "Azərenerji" tərəfindən bunların yerli səviyyədə qeyri-rəsmi şəkildə həll edilməsi üçün bütün səylər göstəriləcək. Bu cəhdlər uğursuz olarsa, LTMQŞ-lər öz şikayətlərini **Şəkil 1**-də təsvir edilmiş şikayətlərin baxılması komissiyasına təqdim etmək imkanına malik olacaqlar.

Şəkil 1: Şikayətlərin Baxılması Mexanizmi

ŞBM-nin 1-ci səviyyəsi TAK-ın planlaşdırılması və icrası ilə məşğul olan rayon səviyyəsində yerli "Azərenerji" idarəsidir. 2-ci səviyyədə İcra Hakimiyyətinin, Bələdiyyənin, LİQ nümayəndələrinin və təsirə məruz qalmış şəxslərin (TMS) nümayəndələrindən ibarət Şikayətlərin Baxılması Komissiyası (ŞBK) olacaq. ŞBM-nin 3-cü səviyyəsində Maliyyə Nazirliyi, ƏMDK, RH, ETSN və LİQ-in nümayəndələrinin iştirak edə biləcəyi məsul qurum olacaq.

Alternativ olaraq, LTMQŞ-lər öz şikayətlərini qeydiyyatdan keçirmək üçün "Azərenerji" 186 Qaynar Xətt xidmətindən istifadə edə bilərlər. Bu, mərkəzləşdirilmiş onlayn xidmətdir və burada şikayətçilər və sorğu etmək istəyənlər 186 nömrəsinə zəng edərək şikayətlərini qeyd edə bilərlər. "Azərenerji" şikayətlərin qeydə alınmasından sonra 24 saat ərzində şikayətlərə cavab verilməsini təmin edəcək.

13. MONİTORİNG VƏ QIYMƏTLƏNDİRMƏ

Layihə çərçivəsində torpağın alınması və köçürülmə ilə bağlı bütün tapşırıqlara Tikintiyə Nəzarət Mühəndisi (TNM) tərəfindən nəzarət ediləcək və LİQ vasitəsilə "Azərenerji" ASC-yə və Dünya Bankına hesabat verəcək.

Monitoring və qiymətləndirmə "Azərenerji"nin məcburi köçürülmənin təsirlərini azaltmağa yönələn proseslərinin və səylərinin səmərəliliyinin müəyyənləşdirilməsində olduqca vacib rol oynayır. Monitoring və qiymətləndirmə köçürülmə layihəsinin planlaşdırılmış fəaliyyətlərin tam və effektiv həyata keçirilməsini nə vaxt təmin etdiyini müəyyənləşdirəcək. Bu məqsədlə, torpağın alınması və köçürülmə fəaliyyətlərinin icra vəziyyətini, o cümlədən uyğunluqla bağlı ortaya çıxan hər hansı məsələləri və zəruri təshihədici tədbirləri təsvir edən dövrü (yarımillik) monitoring hesabatları hazırlanacaq. Hesabatlar KFP-nin təsdiqi zamanı müəyyən edilmiş torpağın alınması və köçürülmə göstəricilərinə əsaslanacaq.

KFP-nin icra prosesini və nəticələrini qiymətləndirmək və zəruri hallarda iş proqramına düzəlişlər etmək üçün Layihəyə Nəzarət üzrə Məsləhətçi (LNM) tərəfindən daxili sosial təminat monitoringi aparılacaq və ona Layihə İdarəetmə Qrupu (LIQ) tərəfindən nəzarət ediləcək. Sosial təminat monitoringi üzrə hesabatlar KFP-nin icrası və təhlükəsizlik tədbirlərinin, o cümlədən keçmiş və gələcək sosial təsirlərin azaldılması üzrə fəaliyyətlərin gedişatını/nəticələrini əhatə edəcək. Bundan əlavə, KFP-nin icrasından sonra LİQ Banka KFP-nin tamamlandığına dair hesabat hazırlayıb təqdim edəcək.

Son qiymətləndirmə tamamlanmaya dair müstəqil audit (əgər tələb olunarsa) həyata keçirildikdən və auditin müəyyən etdiyi hər hansı təshihədici tədbirlər tam yerinə yetirildikdən sonra aparılacaq.

Bütün monitoring və qiymətləndirmə işləri KFP-lərin ayrılmaz hissəsi olan Monitoring və Qiymətləndirmə planına uyğun olaraq aparılacaq. KFP-lərdəki Monitoring və Qiymətləndirmə planı köçürülmə proqramının icra səmərəliliyini və icmalara təsirlərini qiymətləndirmək üçün bir sıra müvafiq göstəriciləri ehtiva edəcək. Monitoring və Qiymətləndirmə planında monitoring zamanı istifadə olunacaq proseslər, öhdəliklər və icra qrafiki yer alacaq. Monitoring və Qiymətləndirmə qrupu KFP-lərdə qeyd olunduğu qaydada, lazım olduqda tədqiqatlar keçirərək öz fəaliyyəti və aşkar etdiyi faktlar barədə müntəzəm hesabatlar təqdim etməlidir. Bu hesabatlar, həmçinin, kifayət qədər effektiv olmayan və plana uyğun surətdə irəliləməyən hər hansı aspektləri həll etmək üçün görülməli olan bütün təshihədici tədbirləri müəyyən edəcək. İlk növbədə, bu qrup köçürülmə layihəsinin idarəetmə strukturu və onun vasitəsilə rəhbər komitəyə və inkişaf layihəsinin idarəetmə qrupuna hesabat verir.

İcra səmərəliliyinin monitoringi

KFP-dəki Monitoring və Qiymətləndirmə planı köçürülmə proqramının icra səmərəliliyini qiymətləndirmək üçün bir sıra müvafiq göstəriciləri ehtiva edəcək. Bu göstəricilər "Azərenerji"yə və zəruri xarici tərəfdaşlara KFP-lərdə qeyd olunan mühüm mərhələlərə nəzərən faktiki irəliləyişləri ölçməyə imkan verəcək.

İcra səmərəliliyi göstəricilərinə aşağıdakı ilkin mövzular daxil olmalıdır (hər kontekstə uyğun olaraq tənzimlənəcəkdir):

- Tədqiqata cəlb olunmuş fərdlərin/ev təsərrüfatlarının sayı.
- Faktiki və planlaşdırılan təmasların sayı.
- Tamamlanmış sorğuların sayı/sorğuya cəlb olunmuş ev təsərrüfatlarının sayı.
- Kompensasiya ödənişlərinin vəziyyəti (tamamlanmış ödənişlərin sayı və gözlənilən ödənişlərin sayı - müqayisəli şəkildə).
- Əvəzləyici tikili və torpaqların vəziyyəti (verilən əvəzləmələrin sayı və gözlənilənlərin sayı - müqayisəli şəkildə).
- Köçürülmüş insanların sayı.
- Dolanışiq vasitələrinin bərpası üzrə həyata keçirilmiş təşəbbüslərin sayı.
- Keçirilmiş təlimlərin sayı və davamiyyət.

- Bərpa edilməli xidmətlərin vəziyyəti.
- Şikayətlərin sayı (o cümlədən açıq olan şikayətlərin və həll edilmiş şikayətlərin sayı).
- Şikayətlərə cavab vermək və onların həll etmək üçün sərf olunmuş orta/maksimum müddət.
- Faktiki xərc və büdcə üzrə nəzərdə tutulmuş xərcin müqayisəsi.
- Faktiki icra qrafiki və planlaşdırılmış vaxt qrafikinə müqayisəsi.

Fəaliyyətin monitorinqi

KFP-dəki Monitorinq və Qiymətləndirmə planı köçürülmüş və ev sahibi (yerli) icmaların köçürülmə müddətində və köçürülmədən sonra məruz qaldıqları təsirləri qiymətləndirmək üçün bir sıra müvafiq göstəriciləri ehtiva edəcək. Köçürülmədən əvvəlki və sonrakı vəziyyəti müqayisə etmək üçün bu göstəricilər sosial-iqtisadi tədqiqat və siyahıyaalınma çərçivəsində toplanmış ilkin vəziyyət məlumatları ilə müqayisə ediləcək.

Təsir göstəriciləri aşağıdakı ilkin prioritet sahələri əhatə etməlidir (hər kontekstə uyğun olaraq tənzimlənəcəkdir):

- Köçürülmədən fiziki təsirlənmiş şəxslərin əvvəlki vəziyyətlə müqayisədə cari həyat şəraiti ilə bağlı düşüncələri (yeni mənzil təminatı və yeni yerin keyfiyyəti əvvəlki vəziyyətlə müqayisədə).
- Köçürülmədən iqtisadi təsirlənmiş şəxslərin dolanışıq vəziyyəti əvvəlki vəziyyətlə müqayisədə.
- Məşğul şəxslərin sayı ilkin vəziyyətlə müqayisədə.
- Təhsil alan şəxslərin sayı ilkin vəziyyətlə müqayisədə.
- Kənd təsərrüfatı təyinatlı torpaqlarda məhsul istehsalı ilkin vəziyyətlə müqayisədə.
- Sağlamlıq problemlərinin sayı və növləri ilkin vəziyyətlə müqayisədə.
- Ölüm səviyyəsi ilkin vəziyyətlə müqayisədə.
- Köçürülmüş şəxslərin sosial-iqtisadi vəziyyəti ilkin vəziyyətlə müqayisədə.
- Səhiyyə xidmətlərinin müyəssərliyi ilkin vəziyyətlə müqayisədə.
- Təhsilin müyəssərliyi ilkin vəziyyətlə müqayisədə.
- Xidmətlərin və infrastrukturun ilkin vəziyyətlə müqayisədə.

Monitorinq, həmçinin, qadınların başçılıq etdiyi ev təsərrüfatları və ya yoxsulluq həddindən aşağı olan ailələr kimi həssas qrupların vəziyyətini qiymətləndirəcək. Aşağıdakılar Layihənin monitorinqi və qiymətləndirilməsində göstəricilər üçün əsas hesab ediləcək:

- Köçürülmədən sonrakı dövrdə LTMQŞ-lərin sosial-iqtisadi vəziyyəti;
- Hüquqların verilməsi, kompensasiya, seçim variantları, alternativ həllər, köçürülmə cədvəlləri və s. ilə bağlı LTMQŞ-lərlə əlaqə və onların reaksiyaları;
- Yaşayış sahəsi və gəlir səviyyələrində dəyişikliklər;
- Qeyri-rəsmi məskunlaşanların reabilitasiyası;
- Mülkiyyətin qiymətləndirilməsi;
- Şikayət prosedurları;
- Kompensasiyaların ödənilməsi;
- Köçürülmədən sonrakı dövrdə LTMQŞ-lərin məmnunluq səviyyəsi.

KFP-nin icrasının yekun xarici qiymətləndirilməsi onun həyata keçirilməsi başa çatdıqdan təxminən bir il sonra həyata keçiriləcək. Bu araşdırmanın əsas səbəbi KFP-nin məqsədlərinə nail olub-olmadığını öyrənməkdir. KFP-nin hazırlanması zamanı kəskin təsirə məruz qalmış LTMQŞ-lər arasında aparılan sosial-iqtisadi tədqiqatın nəticə məlumatları Layihədən əvvəlki və sonrakı vəziyyəti müqayisə etmək üçün istifadə olunacaq. Tədqiqatın nəticəsi KFP-nin məqsədlərinə nail olunmadığını göstərsə, qiymətləndirmə LTMQŞ-lər üçün lazımı əlavə yardımın göstərilməsini tövsiyə edəcəkdir.

14. KFP-nin İCRASI ÜZRƏ TƏLİM

"Azərenerji" ASC, LİQ və TAK fəaliyyətlərində iştirak edən regional qurumların əməkdaşları Dünya

Bankının ƏMSS5 standartı, "Torpaqların dövlət ehtiyacları üçün alınması haqqında" qanun və KSÇ üzrə bir həftəlik oriyentasiya və təlimdən keçəcəklər. Təlimlər səriştəli xidmət təminatçısı tərəfindən aparılacaq və aşağıdakı mövzuları əhatə edəcək:

- Torpağın alınmasının prinsipləri və prosedurları;
- İctimaiyyətlə məsləhətləşmə və iştirak;
- Dünya Bankının ƏMSS5 standartı.
- Hüquqların verilməsi, kompensasiya və yardımların ödənilməsi mexanizmləri;
- Şikayətlərin həlli; və
- Köçürmə əməliyyatlarının monitorinqi.

15. KÖÇÜRÜLMƏ BÜDCƏSİ VƏ MALİYYƏLƏŞMƏ

KFP-nin hazırlanması və icrası üzrə bütün xərclər, o cümlədən kompensasiya və TAK-ın inzibati idarəedilməsi Layihə üzrə xərclərin ayrılmaz tərkib hissəsi hesab edilir. Hər bir KFP aşağıdakıları göstərən büdcə bölməsini ehtiva edəcək: (i) təsirə məruz qalan bütün komponentlər və müavinətlər üzrə kompensasiya vahid qiymətləri; (ii) kompensasiya vahid qiymətlərinin hesablanması üçün metodologiya (iii) inzibati xərclər və nəzərdə tutulmayan xərclər daxil olmaqla bütün kompensasiya xərcləri üçün smeta cədvəli

Kompensasiya, müavinətlər və KFP-nin hazırlanması və icrasının idarə edilməsi üçün maliyyə vəsaitləri Hökumət tərəfindən təmin ediləcək. TAK tapşırıqları üçün kifayət qədər vəsaitlərin mövcudluğunu təmin etmək üçün LİQ hər bir KFP üçün ehtimal edilən kompensasiya xərcinin bərpə qiyməti ilə 100%-ni və gözlənilən müavinətləri, üstəgəl KFP-in icrasından əvvəl 15% nəzərdə tutulmayan xərcləri ayırmalı olacaq. Layihənin sahibi kimi "Azərenerji" ASC KFP-lərin həyata keçirilməsi üçün lazım olan vəsaitin vaxtında ayrılmasına cavabdehdir.

16. KFP-nin İCRASI PROSESİ

LİQ bu RPF-də müəyyən edilmiş uyğunluq meyarlarına əsasən, təklif olunan altlayihə üçün siyahıyaalınma tarixinə əsaslanaraq son uyğunluq tarixini müəyyənləşdirəcək və elan edəcək. Təsirə məruz qalan tikililərin/aktivlərin LTMQŞ-lərinə müvafiq kompensasiyalar tikililərin təsir dəhlizində sökülməsindən xeyli əvvəl və onların alternativ yaşayış yeri tapması üçün vaxtında ödəniləcəkdir. Bu müddət həm də onlara evlərin yenidən inşası və bizneslərin yenidən qurulması üçün bərpası mümkün olan bütün materialları söküb aparmağa imkan verəcək. Bununla belə, icazəsiz tikililərin son uyğunluq tarixindən sonra tikildiyi müəyyən edilərsə, "Azərenerji" LİQ vasitəsi ilə, maksimum iki həftə müddətində çıxarılma bildirişi təqdim etməklə heç bir kompensasiya ödəmədən icazəsiz tikililəri sökmək hüququnu özündə saxlayır.

Layihənin, altlayihələrin hazırlanması və həyata keçirilməsi üçün TAK ilə bağlı əsas addımlar aşağıdakı Cədvəl 5-də ümumiləşdirilmişdir.

Cədvəl 5: KFP üzrə tapşırıqların qrafiki

Mərhələ	Tədbirin adı	Cavabdehlik
1	Alt-layihələrin müəyyənləşdirilməsi	LİQ və Sifarişçinin Layihəçisi
2	KSÇ-nin nəzərdən keçirilməsi və yenilənməsi	LİQ, DB
3	KFP tapşırıqları və qrafiklərini ətraflı şəkildə təsvir edən tədbirlər planının hazırlanması	LİQ
KFP-nin HAZIRLANMASI		
1	Layihələrdə yoxsulluğa və sosial təsirlərin qiymətləndirilməsi	KFP Məsləhətçisi/SL
LAYİHƏNİN HAZIRLANMASI		
1	Altlayihələrin müəyyənləşdirilməsi	LİQ və İMŞ
2	KSÇ-nin nəzərdən keçirilməsi və yenilənməsi	LİQ, DB
3	KFP tapşırıqları və qrafiklərini ətraflı şəkildə təsvir edən tədbirlər planının hazırlanması	LİQ
B) KFP-nin HAZIRLANMASI		
1	Siyahıyaalınma və ƏÖT üçün tədqiqatların hazırlanması, yerli siyahıyaalınma və ƏÖT qruplarının təlimləndirilməsi və müvafiq yerli hökumət idarələri ilə əlaqələndirmə.	LİQ
2	Layihə ərazisinin kadastr və sahə xəritələrinin toplanması	TAQ
3	Təsirə məruz qalan ərazilərdə torpaqların qeydiyyat sənədlərinin yoxlanılması, kadastr xəritələrin yenilənməsi və təsirlərin qiymətləndirilməsi tədqiqatlarının aparılması - Ətraflı Ölçmə Tədqiqatı (ƏÖT)	TAQ
4	LTMQŞ-lərə ilk bildirişin verilməsi	"Azərenerji" ASC
5	İctimai məsləhətləşmələrin aparılması	"Azərenerji" ASC
6	Kompensasiyanın hesablanması	VC
7	Danışıqlar üçün LTMQŞ-lərə bildirişin verilməsi	TAQ
8	LTMQŞ-lərlə danışıqların aparılması	VC/TAQ
9	KFP-nin hazırlanması və LİQ-ə, eləcə də təsdiq üçün DB-yə təqdim edilməsi.	LİQ
C) KFP-nin İCRASI		
1	KFP-nin açıqlanması: KFP və məlumat kitabçalarının təsirə məruz qalan əhaliyə azərbaycan dilində paylanması və KFP-nin ingilis dilində DB-nin internet sahifəsində yerləşdirilməsi	LİQ/DB
2	Müqavilə təltiflərinin təsdiqlənməsi	WB
4	Kompensasiya üçün vəsaitlərin verilməsi	"Azərenerji" ASC
7	KFP üzrə tamamlanma hesabatının təqdim edilməsi	TAK/Məsləhətçi/İMŞ/Təyin edilmiş xarici auditor
8	KFP-nin icrası qənaətbəxş hesab olunarsa, tikinti işlərinə başlamaq üçün bildiriş verilməsi	DB Dünya Bankının ƏMSS5 standartının tələbləri
3	Şikayətlərə baxılması/Məhkəmə iddiaları	ŞBK/MN/Məhkəmə
4	Qurumlararası koordinasiya və LTMQŞ ilə əlaqə	LİQ/TAQ
1	KFP-nin açıqlanması: KFP və məlumat kitabçalarının təsirə məruz qalan əhaliyə azərbaycan dilində paylanması və KFP-nin ingilis dilində DB-nin internet sahifəsində yerləşdirilməsi	LİQ/DB

Əlavə 1: TORPAĞIN ALINMASI VƏ KÖÇÜRÜLMƏ ÜZRƏ QIYMƏTLƏNDİRMƏ FORMASI

TORPAĞIN ALINMASI VƏ SOSIAL TƏSİRİN QIYMƏTLƏNDİRİLMƏSİ CƏDVƏLİ			
Rayon:			
Şəhər/rayon:			
Qəsəbə/kənd			
Sahənin və təklif olunan işlərin qısa təsviri:			
1. Torpağın alınması və köçürülmə üçün qiymətləndirmə sualları			
Gözlənilən təsirlər	Bəli	Xeyr	Təsvir
Fərdlərin və ya ailələrin istifadə etdiyi torpaq sahəsinin (təsərrüfat, kənd təsərrüfatı və ya bağ sahəsi) təsirə məruz qalması gözlənilirmi?			
Torpaq üzərində mülkiyyət hüququ və cari istifadəsi məlumdurmu?			
Yaşayış sahəsinin itkisi olacaqmı?			
Kənd təsərrüfatı təyinatlı torpaq sahələrinin itkisi olacaqmı?			
Məhsul və ya ağac itkisi olacaqmı?			
Biznes və ya müəssisə itkisi olacaqmı?			
Gəlir və dolanışıq vasitələrinin itkisi olacaqmı?			
İnsanlar obyektlərə, xidmətlərə çıxış imkanını itirəcəkmi?			
Ənənəvi torpaqlar və ya adət hüququna əsaslanan torpaqlar təsirə məruz qalır?			
Tikinti ərazisində yaxud servitut/mühafizə zonasında öz dolanışıq vasitələrini qazanan mülkiyyətçi olmayan insanlar varmı?			
Təsirlərin potensial miqyası	Nö	Sahə (m²)	Təsvir
Yaşayış sahəsinin təxmini itkisi			
Kənd təsərrüfatı təyinatlı torpaqların təxmini itkisi			
Məhsulların və/və ya ağacların təxmini itkisi			
Biznes və ya müəssisələrin təxmini itkisi			
Təxmini gəlir və ya dolanışıq vasitələrinin itkisi			
2. Təsirə məruz qalan şəxslər haqqında məlumat			

Təsirə məruz qalması gözlənilən ev təsərrüfatlarının ümumi sayı təqribən nə qədərdir? _____	
Təsirə məruz qalması gözlənilən insanların ümumi sayı təqribən nə qədərdir? _____	
Gəlir və dolanışiq vasitələrinin itirilməsinin təsirinə məruz qalan ev təsərrüfatlarının təxmini sayı nə qədərdir?	
Təsirə məruz qalacaq gəlir və ya dolanışiq vasitələrinin növlərini və təsirlərin xarakterini qısaca təsvir edin:	
Yoxsul, qaçqın, məcburi köçkün, ailə başçısı qadın və ya ahıl şəxs olan, yaxud yoxsulluq risklərinə həssas olan ev təsərrüfatları varmı? Xeyr [] Bəli []	
Əgər varsa, onların vəziyyətini qısaca təsvir edin:	
3. Köçürülmə üçün layihənin kateqoriyalara bölünməsi və plan tələblərinin növü	
Dünya Bankının ƏMSS5 standartının məcburi köçürülməyə dair tələbinə əsaslanaraq, nəticə nədən ibarətdir? [] Torpağın alınması və köçürülmə tələb olunur. Köçürülmə Planı tələb olunur [] Torpağın alınması və köçürülmə tələb olunmur. Köçürülmə ilə bağlı araşdırma hesabatı tələb olunur	
Yuxarıda qeyd olunanlar aşağıdakılar tərəfindən nəzərdən keçirilmiş və razılaşdırılmışdır:	
Ad və imza	Tarix:

Əlavə 2. TORPAĞIN ALINMASI VƏ KÖÇÜRÜLMƏ PLANININ STRUKTURU

1. Bölmə/altlayihə üçün TAK məsələləri

Bu bölmədə TAK tələb olunan işlər və komponentlər, torpağın alınması səylərini minimuma endirmək üçün alternativ seçimlər (əgər varsa) və qalan səylərin nə üçün qaçılmaz olduğu təsvir edilir.

2. Bölmə/altlayihə ərazisinin sosial-iqtisadi vəziyyəti barədə məlumat

Bu bölmədə köçürülən əhalinin sosial-iqtisadi və yaşayış vəziyyəti təsvir edilir və xüsusi diqqət tələb edə biləcək həssas qruplar müəyyən edilir.

3. Torpağın alınması və köçürülmənin əhatə dairəsi

Bu bölmədə təsirlərin hazırlanması (kim tərəfindən aparılmışdır və nə vaxt yerinə yetirilmişdir) təsvir edilir və təsirin hər bir növünün tam qiymətləndirilməsi və təsirə məruz qalan əhalinin siyahıya alınması təqdim edilir. Bu bölmədə həmçinin hər bir təsirə məruz qalmış komponent üzrə kompensasiyanın vahid qiymətinin və subsidiya/müavinətlərin müəyyən edilməsi üçün metodologiyanın təsviri verilir.

4. Məqsədlər, siyasət çərçivəsi və hüquqlar

Bu bölmədə uyğunluq və kompensasiya çərçivəsi təsvir edilir.

5. Məsləhətləşmə və şikayətlərin baxılmasında iştirak

Bu bölmədə təsirə məruz qalmış şəxslərin şikayətlərinə baxılması prosedurları ümumi şəkildə verilir və cari altlayihədə baş vermiş məsləhətləşmə/iştirak prosesi təsvir edilir.

6. İnstitusional çərçivə

Bu bölmə institusional tədbirləri əks etdirir. O, aşağıdakı məsələləri əhatə edir: torpağın alınması və köçürülmə üçün əsas tapşırıqlar üzrə öhdəliklər və planlaşdırma, danışıqların aparılması, məsləhətləşmə, təsdiq, əlaqələndirmə, icra, maliyyələşdirmə, monitorinq və qiymətləndirmə.

7. Kompensasiya, yerdəyişmə və gəlirin bərpası

Bu bölmədə gəlirlərin bərpası üzrə həyata keçiriləcək tədbirlər təsvir edilmişdir.

8. Köçürülmə büdcəsi və maliyyələşmə

Bu bölmədə təsirə məruz qalan hər bir bənd üzrə kompensasiya vahidi qiymətləri təqdim edilir və TAK büdcəsi qiymətləndirilir. TAK büdcəsinə alınma və potensial alınma xərcləri, məhsula görə kompensasiya və subsidiya və müavinətlər üçün ödənilməli olan məbləğlər, monitorinq və qiymətləndirmə xərcləri və inzibati xərclər daxil olacaq və inflyasiya və tətbiq olunan vergilər nəzərə alınacaq.

9. İcra qrafiki

Bu bölmədə TAK prosesi və TAK tapşırıqlarını tikinti işlərinin icrası ilə əlaqələndirən vaxt qrafiki təqdim edilir.

10. Monitorinq və qiymətləndirmə

Bu bölmədə müntəzəm və müstəqil monitorinq və qiymətləndirmə fəaliyyətləri üçün spesifik tədbirlər müəyyən edilir.